

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

VOLNÝ ČAS DĚTÍ RUMUNSKÝCH PŘISTĚHOVALCŮ NA JAVORNICKU

Bakalářská práce

Autor: Pavla Matušková
Vedoucí práce: Mgr. Milena Öbrink Hobzová, Ph.D.

Olomouc 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Volný čas dětí rumunských přistěhovalců na Javornicku“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Javorníku dne 14. 3. 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Mileně Öbrink Hobzové, Ph.D. za cenné rady, důležité informace, vstřícnost, trpělivost, ochotu a příkladné vedení při zpracovávání mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat pedagogům ZŠ Javorník, vedoucím zájmových kroužků, zaměstnancům volnočasových zařízení, respondentům včetně jejich rodičů a ostatním za vstřícný přístup při poskytování podkladů a informací týkajících se tématu této práce. Poděkování patří i mé rodině za poskytnuté zázemí a podporu.

Obsah

Úvod.....	7
1 Volný čas	8
1.1 Vývoj volného času	9
1.1.1 Volný čas v podmínkách globalizace	10
1.2 Funkce volného času	11
1.3 Výchova a volný čas	12
1.4 Výchova mimo vyučování	12
1.4.1 Pedagogické ovlivňování volného času	12
1.4.2 Funkce výchovy mimo vyučování	13
1.5 Instituce pro výchovu ve volném čase	13
1.6 Volný čas a životní styl	15
2 Migrace a integrace cizinců	16
2.1 Migrace a migrační politika České republiky po roce 1989.....	16
2.2 Cizinci v České republice	17
2.2.1 Občané Evropské unie	19
2.2.2 Azylanti	19
2.2.3 Státní integrační program	21
2.3 Integrace cizinců v České republice	22
2.3.1 Znalost českého jazyka.....	23
2.3.2 Ekonomická soběstačnost	23
2.3.3 Orientace ve společnosti.....	24
2.3.4 Rozvoj vzájemných vztahů	24
2.4 Trvalý pobyt a státní občanství	24
2.5 Vzdělávání cizinců	25
2.6 Volný čas cizinců.....	27

2.7	Multikulturní výchova	29
2.7.1	Teoretická východiska	29
2.7.2	Multikulturní výchova ve školách	30
2.7.3	Metody a formy multikulturní výchovy	31
3	Život rumunské komunity na Javornicku	32
3.1	Historie příchodu rumunské komunity a její charakteristika.....	32
3.2	Život a životní styl rumunské komunity.....	33
3.2.1	Domácnost	33
3.2.2	Tradice, jazyk, zvyky, kultura	34
3.2.3	Pracovní život a soužití v obci	35
3.2.4	Vzdělání	35
3.2.5	Volný čas	36
3.3	Popis Javornicka z hlediska organizací pro volný čas	36
3.3.1	Obec Bílá Voda	36
3.3.2	Město Javorník	38
4	Výzkumná část	39
4.1	Téma výzkumu	39
4.2	Cíle výzkumu	39
4.3	Metodologie výzkumu	39
4.4	Etický problém výzkumu.....	40
4.5	Charakteristika vybraného vzorku pro výzkum.....	40
4.6	Popis vlastního výzkumu	41
4.6.1	Metoda získávání a sběru dat.....	41
4.6.2	Příprava, zpracování a systematizace dat	42
4.6.3	Analýza dat	42
4.6.4	Ověření dat	43

4.7	Případová studie	43
4.7.1	Žáci prvního stupně základní školy	43
4.7.2	Žáci druhého stupně základní školy	51
4.8	Shrnutí případové studie	56
	Závěr	60
	Seznam použitých zdrojů	61
	Tištěné dokumenty	61
	Elektronické dokumenty	62
	Ústní zdroje	65
	Seznam obrázků	66
	Seznam grafů	66
	Abecední seznam zkratk	66
	Přílohy	67
	Příloha č. 1 – Nabídka zájmových útvarů ZŠ Javorník I.	67
	Příloha č. 2 – Nabídka zájmových útvarů ZŠ Javorník II.	68
	Příloha č. 3 – Čestné prohlášení a informovaný souhlas	69
	Příloha č. 4 – Základní rámec připravených otázek.....	70
	Příloha č. 5 – Rozhovory	71

Úvod

V bakalářské práci je řešena problematika využití volného času dětí rumunských přistěhovalců na Javornicku. Rumunská komunita a jejich děti tvoří v této oblasti nezanedbatelnou část populace. Snaha o bezproblémové soužití a pomoc při začlenění do většinové společnosti by měla být patrná u všech organizací a vzdělávacích institucí.

Cílem této práce je zjistit a porozumět tomu, jak děti rumunských přistěhovalců tráví svůj volný čas a jaký vliv má na trávení volného času rodinné prostředí a komunita, ve které žijí. K přesnějším údajům je nutné zmapovat nabídku volnočasových aktivit na Javornicku.

Zájmové vzdělávání a kvalitní trávení volného času formuje již od dětství každého člověka bez ohledu na národnost. Kulturní vzorce, tradice a společenské normy má každá společnost vlastní a volnočasové aktivity jsou nedílnou součástí předávání těchto norem. V dnešní multikulturní společnosti je důležité respektovat a zachovávat národnostní odlišnosti, ale také hledat cestu k porozumění a správné míře začlenění se do většinové společnosti. Pomocí volnočasových aktivit je možné obohacovat jak kulturu minoritní, tak i majoritní společnosti. Děti obecně mají mnoho volného času, proto je důležité jej kvalitně zhodnotit. Rodina je a bude v každé společnosti prvotním činitelem ve výchově, na kterou teprve poté navazují školská a mimoškolská zařízení. Ta musí umět pružně reagovat na konkrétní situace a svou nabídku přizpůsobovat aktuálním možnostem rodin i jejich dětí.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části je popsán volný čas, jeho význam a funkce v životě člověka. Dále je rozepsána problematika migrace a integrace, vzdělávání cizinců a multikulturní výchova. Také je zde charakterizován život rumunské komunity na Javornicku, jejich příchod, rodinné zvyklosti, vztah ke vzdělání i k trávení volného času. V praktické části, opírající se o teoretické poznatky je zkoumána problematika volného času dětí rumunských přistěhovalců na Javornicku. Šetření je provedeno pomocí polostrukturovaných rozhovorů s rumunskými dětmi na javornické základní škole a dále zpracováno do případové studie.

Přínosem práce by mělo být lépe porozumět rumunským zvyklostem a důvodům, jak děti přistěhovalců tráví volný čas. Na tomto základě pak nabídku zájmového vzdělávání dětí rozšířit o to, co tuto komunitu zajímá, aby trávení volného času bylo účelné a přínosné.

1 Volný čas

Pro každého člena společnosti má volný čas určitý význam, jehož prostřednictvím vstupuje do různorodých prostředí. Získává tím rozmanité zkušenosti i teoretické znalosti, učí se poznávat, vzájemně propojovat a rozvíjet všechny jeho aspekty.¹

Volný čas je částí lidského života, mimo čas pracovní. Je to doba, kterou má člověk k dispozici pro svou seberealizaci, pro činnosti, které dělá dobrovolně a rád. Činnosti v této době konané přinášejí pocit uspokojení a uvolnění. Mezi ty nejběžnější patří především zábava, rekreace, odpočinek, zájmové vzdělávání a dobrovolná společensky prospěšná činnost. Do volného času nelze zařadit vyučování, základní péči o zevnějšek, sebeobslužné činnosti a povinnosti spojené s chodem rodiny či domácnosti. Nepaří sem také činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka, jako jsou spánek, jídlo, hygiena či zdravotní péče.²

Téměř ve všech definicích české a slovenské pedagogické literatury je kladen důraz na seberealizaci, relaxaci a svobodnou volbu člověka. Knotová ve své publikaci zmiňuje několik autorů. Hofbauer definuje volný čas jako čas, kdy člověk nevykonává žádnou činnost pod tlakem závazků, související se sociální rolí. Pávková zase jako dobu, kdy si své činnosti člověk svobodně volí, dělá je dobrovolně a rád. Vážanského pojetí je jak pozitivní, kdy volný čas znamená svobodu, tak i negativní, kdy volný čas znamená zbývající část dne po splnění všech povinností. Pro Kaplana znamená volný čas prostor pro realizaci různých sociálních rolí a uspokojování individuálních potřeb.³

Na základě různých pojetí a pohledů autorů nelze vytvořit jednotnou definici, pouze se mohou utřídít do tří skupin.

- Pojetí optimistické – ve volném čase je viděn smysl a cíl života.
- Pojetí skeptické – zdůrazněna rizika a negativní stránky volného času.
- Pojetí realistické – naskýtá možnosti vytváření hodnot.⁴

¹ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 7.

² PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*, s. 13.

³ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 29 – 31.

⁴ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 25.

1.1 Vývoj volného času

V současné době se snaží světová společnost vytvářet stále příznivější podmínky, aby volnočasové aktivity provázely člověka po celý život, byly přístupné v každém věku a každé sociální skupině. Zvláště u dětí a mládeže představuje plnohodnotně trávený volný čas perspektivu správného vývoje, rozvoje a seberealizace. Důležitý je také rychlý a dynamický a inovativní vývoj volného času v souladu s aktuálními podmínkami celé demokratické společnosti a se zájmy dětí a mládeže.⁵

V novodobé společnosti má na oblast volného času vliv především dlouhodobý proces oddělování bydliště, pracoviště a místa volného času, který začal již po skončení třicetileté války v roce 1648. Dále postupné zkracování pracovní doby, kdy lidé získali dostatek času na regeneraci sil, rozvoj zájmů či sebevzdělávání. V 19. století se začínají objevovat první organizace zaměřené na volný čas. Nejdříve pouze pro dospělé, později i pro děti. Lepší podmínky vývoje měly země západní Evropy, kde se rozvíjela různá střediska volného času, domy mládeže, tělovýchovná, turistická a táborová zařízení. Jejich rozvoj podporoval stát. Ve východoevropských zemích byl vývoj opožděn, zprvu zaměřen pouze na zařízení pro děti sociálně a zdravotně znevýhodněné a později omezen na monopolní organizace řízené státem a jeho ideologií.⁶

Zásadním mezníkem dynamických změn je rok 1989, kdy byla Organizací spojených národů (OSN) schválena Úmluva o právech dítěte (New York, 20. listopadu 1989).⁷ V tehdejší České a Slovenské Federativní republice vstoupila v platnost 6. 2. 1991 podle zákona č. 104/1991 Sb. (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte).⁸

V následujících letech vznikají různorodá hnutí dětí a mládeže. Pionýrské organizace, do té doby nejrozšířenější, se stávají pouze jednou z mnoha dalších nově vznikajících organizací. Svou činnost obnovují sdružení se silnými předválečnými tradicemi, jako jsou Junák nebo křesťanská sdružení mladých mužů a žen YMCA, YWCA, potlačovaná Česká

⁵ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 8-9.

⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 21.

⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 26.

⁸ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Jednání a dokumenty: Předpis 104/1991 Sb.* [online] 2012.

tábornická unie a další sdružení s rozmanitou zájmovou orientací, například DUHA, což je sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi, nebo asociace pro mládež, vědu a techniku AMAVET.

Dosavadní typy volnočasových zařízení nově vymezují své poslání a činnosti, zbavují se jednotné ideologie a živě reagují na potřeby trhu a společnosti. Otevírají se novým možnostem a obsahům, jako jsou informační technologie, ekologie či mezinárodní aktivity. Svou pozornost obracejí k novým cílovým skupinám, především k dětem předškolního věku, handicapovaným, seniorům, ale také jiným etnikům a národnostem. Společnost se mění a náplň volného času s ní. Nově nabyté poznatky a zkušenosti ze zahraničí pedagogové vhodně aplikují do místních podmínek. S dynamickým rozvojem nepřichází ale jen pozitivní vývoj. Nová doba a sociální změny ve společnosti přináší také negativa v podobě nezaměstnanosti, závislosti na alkoholu, drogách či jednostranně konzumního chování. Proto volnočasová zařízení získávají na důležitosti. Rostoucí prostor jejich působení je zásadní ve výchově dětí a mládeže.⁹

1.1.1 Volný čas v podmínkách globalizace

Významným činitelem, který v poslední době citelně zasahuje do všech změn je evropský integrační proces – sjednocování kontinentu a celosvětová globalizace, což umožňuje především rozvíjet mezinárodní spolupráci, aniž by byla narušena specifika jednotlivých zemí. Mezi její nesporné pozitivní přínosy se řadí šíření demokracie, návrat k ohroženým tradicím a zesilování interakce mezi zeměmi a kulturami. Neméně důležitým je proces vyměňování zkušeností a jejich osvojování. Na druhou stranu hrozí zanikání malých kultur a jazyků, prohlubování ekonomické nerovnosti a sociálního vyloučení některých zemí. Rozvoj správným směrem znamená zvyšovat účinnost a flexibilitu nabídek, vytvářet podmínky pro aktivní účast a dlouhodobou činnost hlubšího a trvalejšího charakteru, vést děti a mládež k demokratickému občanství, toleranci příslušníků jiných etnik, kultur a potlačovat nežádoucí jevy způsobující sociální vyloučení¹⁰

⁹ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 27 – 28.

¹⁰ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 8-9.

1.2 Funkce volného času

Vymezení jednotlivých funkcí je možné provést ve dvou obecných rovinách, a to v závislosti na pojetí volného času. Jde o to, zda je v popředí zájmu **vztah společnosti a volného času** nebo **vztah volného času a životního stylu jednotlivce**. První rovinou jsou pak společenské funkce vztahující se ke společnosti. Druhou rovinou jsou funkce významné pro člověka, zaměřené na individualitu. Knotová uvádí ve své knize několik autorů. Dumazedière rozlišuje tři základní funkce existující v různé míře ve všech činnostech jednotlivců:

- odpočinek – slouží k regeneraci sil, k zotavení, osvobozuje od únavy,
- rozptýlení – zábava, kompenzace, únik od monotónní práce,
- rozvoj – prostřednictvím činností kreativních, společenských nebo kulturních.¹¹

Jako podněcování tvořivých sil, utváření individuality, vytváření pozitivních poznatků a posilování skupinové a sociální participace vymezuje funkce Kaplan. Naopak Opaschowski pojímá funkce jako vzájemně propojený celek, kdy některé mají význam individuální, jiné naopak význam společenský, pak to jsou funkce:

- rekreační – odpočinek, čas k zotavení,
- kompenzační – zábava a rozptýlení,
- komunikační – podpora sociálních kontaktů,
- participační – spolkové i občanské činnosti,
- kontemplační – hledání smyslu života, duchovno,
- enkulturační a edukační – kulturní aktivity a celoživotní vzdělávání,
- konzumní – spotřeba materiálních statků.¹²

Všechna vybraná členění spojují výše uvedené obecné roviny. Navíc funkce volného času vždy odrážejí znaky dané doby, očekávání či problémy společnosti. Je možné vysledovat, že v současnosti se nejvíce klade důraz na rekreaci a kompenzaci a všechna členění vždy zahrnují funkci rozvoje a naplňování individuálních potřeb.¹³

¹¹ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 33, 34.

¹² KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 33, 34.

¹³ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 33, 34.

1.3 Výchova a volný čas

Výchova obecně znamená záměrné, dlouhodobé, cílevědomé a pozitivní působení na vychovávaného vychovávaným. Ve volném čase má své jedinečné cíle a probíhá ve specifických podmínkách. Při výchově dětí a mládeže má své nezastupitelné místo a důležitost, protože děti mají mnohem více volného času a ten je potřeba pozitivně ovlivňovat a smysluplně využívat. Obsah by měl vždy respektovat věkové i individuální zvláštnosti dětí, jejich fyzickou i psychickou vyspělost. Neméně důležitou roli zde hraje také prostředí, které může pozitivně, ale i negativně ovlivnit jejich vývoj. Pojem výchova a volný čas lze následovně propojit:

- Výchova pro volný čas – rozvíjí, utváří a kultivuje schopnosti, dovednosti a motivaci pro hodnotné využití volného času.
- Výchova ve volném čase – část života, o kterém může vychovávaný sám svobodně rozhodovat, přičemž bere v úvahu jedinečné podmínky výchovy.
- Výchova volným časem – činnosti, instituce, použité metody a formy jako prostředky výchovy.¹⁴

1.4 Výchova mimo vyučování

Výchova mimo vyučování se vyznačuje několika specifickými znaky. Probíhá mimo povinné školní vyučování, mimo bezprostřední vliv rodiny, bývá institucionálně zajištěná a uskutečňuje se převážně ve volném čase.¹⁵

1.4.1 Pedagogické ovlivňování volného času

Dává příležitost vést každého jedince ke správnému využití i pohledu na volný čas, omezuje výskyt sociálně patologických jevů a nevhodných forem chování.

Každý pedagog volného času by měl umět vytvořit bezpečnou a pohodovou atmosféru, správně uspokojovat potřeby dětí a klást důraz na samostatnost, tvořivost, rozvoj a pozitivní motivaci. V současnosti jsou kladeny na pedagogy vyšší nároky související se změnami

¹⁴ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 66, 67.

¹⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 37.

v celé společnosti. Patří sem zejména odbornost při organizování zájmové činnosti, respektování osobnosti dítěte, zachovávání dobrovolnosti, vytváření různorodých skupin z hlediska věku, pohlaví i sociálního postavení. Dále se klade důraz na zařazování handicapovaných jedinců do většinové společnosti či zapojování rodičů do aktivit dětí.¹⁶

1.4.2 Funkce výchovy mimo vyučování

Význam jednotlivých funkcí se během historického vývoje měnil. První organizace, které o děti pečovaly, plnily především funkci **sociální a preventivní**. Poskytováním zázemí a nabízením činností, které zaměstnávaly děti, odváděly jejich pozornost od činností nežádoucích a společensky nevhodných. V jiném pojetí lze chápat **sociální** funkci jako příležitost k vyrovnávání sociálně kulturních odlišností. V současnosti je nejvýznamnější a nejdůležitější funkce **výchovně vzdělávací**, která rozvíjí poznávací procesy a utváří tak žádoucí rysy osobnosti. Pomocí vhodných aktivit motivuje k plnohodnotnému trávení volného času, k získávání znalostí, dovedností a správného pohledu na současný svět. **Zdravotní** funkce napomáhá k pravidelnému střídání odpočinku a práce, snaží se podněcovat k pohybovým aktivitám na čerstvém vzduchu, ke zdravému stravování a upevňování správných hygienických návyků. **Preventivní** funkce se zaměřuje na oblasti drogové závislosti, alkoholismu, kouření, záškoláctví, šikany i xenofobie a rasismu. Důležitá je prevence primární, která je určena široké populaci, kdy je lepší problémům předcházet.¹⁷

1.5 Instituce pro výchovu ve volném čase

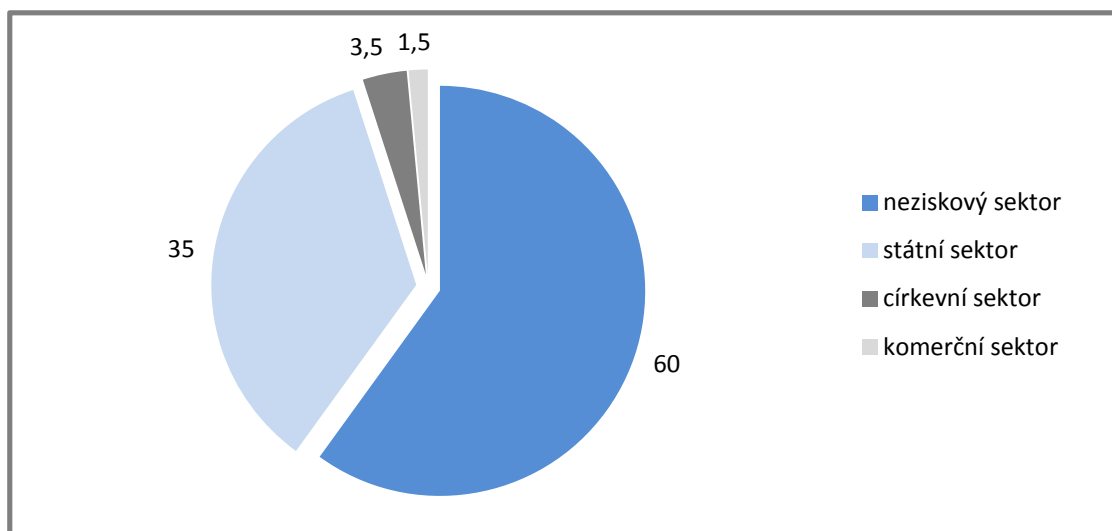
Výchova ve volném čase, zejména výchova dětí, probíhá v různých institucích, organizacích či sdruženích. V České republice (dále také jen ČR) vytvářejí institucionální podmínky pro výchovu ve volném čase státní instituce, neziskové organizace, církve, náboženské společnosti a komerční instituce. Všechny jmenované typy subjektů nabízejí rozsáhlé a rozmanité aktivity ve všech oblastech lidské činnosti.

¹⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 37 - 39.

¹⁷ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 70 - 72.

Jak je patrné z grafu č. 1, největší množství podmínek pro výchovu ve volném čase zajišťuje neziskový sektor. Naopak nejmenší podíl má komerční sektor.¹⁸

Graf č. 1 – Podíl institucí pro výchovu ve volném čase v ČR (vyjádřeno v %).

Zdroj: KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*, s. 55

Podmínky pro výchovu zajišťují především školská a mimoškolská zařízení vedená pod Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Podle školského zákona č. 561/2004 Sb. a § 3 vyhlášky MŠMT č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání to jsou střediska pro volný čas, školní družiny, školní kluby, zájmové umělecké školy, jazykové školy a domovy mládeže.¹⁹ Jejich dostatečná dostupnost je zajištěna hustou sítí zařízení ve městech i na venkově. Zřizovatelem všech uvedených zařízení mohou být soukromé osoby, stát a neziskový sektor.

- Střediska pro volný čas – hlavní náplní jsou zájmové aktivity a vzdělávací činnosti pro děti a mládež bez ohledu na sociální postavení či etnickou příslušnost. Střediska nabízejí v největší míře činnosti pravidelné v podobě kroužků, dále to jsou činnosti příležitostné, spontánní i táborové. Provoz je celotýdenní a účastníci platí poplatek za činnost v různé výši podle náročnosti provozované činnosti.
- Školní družiny – slouží především dětem ve věku 6 – 12 let, tzn. dětem prvního vzdělávacího stupně základní školy. Většinou jsou zřizovány při základních školách nebo jako samostatná zařízení pro jednu či více škol. Jejich hlavní náplní je péče o

¹⁸ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 54, 55.

¹⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Školský zákon* [online] 2015.

děti před a po vyučování. Vychovatelé na ně mohou pozitivně působit bez ohledu na sociální postavení rodiny. Zajišťují funkci výchovnou, vzdělávací a sociální.

- Školní kluby – primárně jsou zřizovány pro děti ve věku 12 – 15 let, tzn. pro děti druhého vzdělávacího stupně základní školy. Jejich činnost i zřízení je obdobné jako u školních družin. Preferována je zde větší volnost a samostatnost.
- Základní umělecké školy – poskytují zájmové činnosti v oblasti umělecké a estetické. Jde především o aktivity hudební, taneční, výtvarné a dramatické. Za činnosti jsou stanoveny finanční poplatky, které jsou výrazně vyšší než u předešlých zařízení.
- Jazykové školy – jejich aktivity jsou zaměřeny především na jazykové vzdělávání. Patří sem pouze školy s právem státní zkoušky.

K mimoškolským zařízením se řadí i zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu, což jsou dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, diagnostické ústavy a zařízení pro preventivně výchovnou péči. Primární činností těchto zařízení je reedukace a resocializace, činnosti volnočasové jsou pouze okrajové.²⁰

1.6 Volný čas a životní styl

Jedna z mnoha definic životního stylu jej charakterizuje jako souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje. Každý jedinec má svůj hodnotový žebříček, který se formuje a utváří již od raného dětství. Nezastupitelnou a důležitou roli má rodina, v níž děti získávají zkušenosti s využíváním volného času. Rodiče jsou první, od kterých děti přebírají vzorce chování, které později budou uplatňovat ve své vlastní rodině. Pro formování vztahu k volnému času je důležité, o jaký typ rodiny se jedná, jak je početná, otevřená nebo uzavřená okolnímu světu. Svou roli hraje i počet sourozenců, věk a zájmy rodičů, vzájemná tolerance i to, kolik finančních prostředků a času jsou do svých zájmů ochotni investovat. Vybudování kvalitních zájmů může pomoci překlenout různá riziková období v životě člověka. Tudíž se apeluje nejen na rodinu, ale také na pedagogické ovlivňování a vedení volného času dětí. Cílem je, pokusit se vychovat člověka rozumně hospodařícího se svým volným časem, člověka aktivního s mnohostrannými zájmy.²¹

²⁰ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 56 – 59.

²¹ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 30, 31.

2 Migrace a integrace cizinců

Ve většině vyspělých států i mezi státy je migrace trvalým jevem a s rozvojem ekonomiky se její intenzita neustále zvyšuje. Jedná se o přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který výrazně ovlivňuje kulturní a společenské změny všech obyvatel.²² Podle odhadů OSN bylo počátkem 21. století v pohybu více než 190 milionů lidí, což jsou asi 3 % celkové populace. Dá se říci, že cílovými zeměmi pro přistěhovalce jsou dnes téměř všechny státy Evropské unie (dále také jen EU).²³

Legální imigrace má pozitivní vliv nejen na kulturní i společenské oživení, ale i na demografický vývoj, neboť v celé Evropské unii klesá počet ekonomicky aktivních obyvatel. To může mít v budoucnosti za následek neschopnost dotovat ekonomiku jednotlivých států z vlastní populace, proto je potřeba zatraktivnit celou EU změnou integrační politiky a přilákat vysoce kvalifikované příslušníky třetích zemí.²⁴

Naopak imigrace samozřejmě přináší i problémy v podobě sociálního vyloučení a segregace a tím vytváření uzavřených komunit.²⁵

2.1 Migrace a migrační politika České republiky po roce 1989

V důsledku politických změn po roce 1989 se stále více stává ČR cílovou zemí mnoha migrantů. Jedná se především o migraci dočasnou, pracovní ale i trvalou. Vývoj migrace lze rozdělit podle Barše a Baršové do tří hlavních etap.

- První období (1989 – 1995) je možné charakterizovat jako spontánní, protože v duchu porevoluční euforie byla migrace brána jako fenomén doby. Cizinci přicházeli na území republiky bez jakéhokoliv omezení a teprve potom žádali o povolení k pobytu. Zákon vydaný v roce 1992 pouze sledoval a evidoval pohyb cizinců. Zatímco dlouhodobé pobyty nebyly nijak omezovány, trvalý pobyt byl nastaven velmi přísně a cizinec se jinak než sňatkem v zemi trvale usídlit nemohl. V tomto období byl také vydán zákon č. 498/1990 Sb., o uprchlících, který upravoval institucionální

²² Ministerstvo vnitra České republiky. *Terminologický slovník*. [online] 2010.

²³ DLUHOŠOVÁ, Helena. Integrace cizinců v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. Století*. 2001, s. 75.

²⁴ EUROPEAN COMMISSION - PRESS RELEASE: *Managing migration better in all aspects: A European Agenda on Migration* [online]. 2015

²⁵ DLUHOŠOVÁ, Helena. Integrace cizinců v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. Století*. 2001, s. 75.

zajištění pobytu uprchlíků, žadatelů o azyl a osob přicházejících z oblastí válečných konfliktů.²⁶

- Druhé období (1996 – 1999) přineslo zpřísnění imigrační politiky, především kvůli vzrůstající nezaměstnanosti a negativním dopadům nelegální migrace. Dalším důvodem byla snaha přizpůsobit se požadavkům pro vstup do EU. Mezníkem bylo přijetí novely cizineckého zákona č. 326/1999 Sb., který občanům třetích zemí nařizoval vízovou povinnost a umožňoval trvalý pobyt až po desetileté čekací lhůtě.²⁷
- Třetí období (od roku 1999) je ve znamení formování integrační a imigrační politiky státu. Hlavním cílem byla snaha o koncepčnost a komplexnost v problematice migrace a přistěhovalectví. Se vstupem do Evropské unie česká vláda usilovala o harmonizaci s její migrační politikou přijetím dokumentu s názvem „*Zásady politiky v oblasti migrace cizinců*“ v roce 2003. Další změna nastala v institutu trvalého pobytu, kdy čekací doba z deseti let byla zkrácena na pět let. Tato změna byla kritizována, protože cizinci získávali trvalý pobyt automaticky, aniž by se museli integrovat do společnosti. V roce 2004 se rozšiřuje kategorizace cizinců na občany EU a občany tzv. třetích zemí. Kromě trvalých pobytů a víz nad 90 dnů jsou rozlišovány i pobyty dlouhodobé a pobyty přechodné pro občany EU a jejich rodinné příslušníky.²⁸

2.2 Cizinci v České republice

Pro účely zákona o pobytu cizinců se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.²⁹ Cizince lze potom rozdělit do těchto kategorií:

- Občané Evropské unie včetně občanů Švýcarska a Evropského hospodářského prostoru (EHP), do kterého navíc patří Norsko, Island a Lichtenštejnsko. Občané těchto zemí mají pobyt nekomplikovaný a mají právo volného pohybu. Nepotřebují k pobytu povolení ani vízum, pro práci nepotřebují ani pracovní povolení.

²⁶ BARŠOVÁ, Andrea a BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005, s. 222.

²⁷ BARŠOVÁ, Andrea a BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005, s. 223.

²⁸ BARŠOVÁ, Andrea a BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005, s. 224.

²⁹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Terminologický slovník*. [online] 2010.

- Občané tzv. třetích zemí, resp. zemí mimo EU, EHP a Švýcarska. Potřebují ke svému pobytu vízum, dle předpokládané doby pobytu do devadesáti nebo nad devadesát dnů. Mohou mít udělený dlouhodobý pobyt nebo již mají trvalý pobyt, který se uděluje po pěti letech nepřetržitého pobytu. K práci potřebují též pracovní povolení.
- Cizinci, kterým byla udělena mezinárodní forma ochrany (azylanti).
- Žadatelé o mezinárodní ochranu.³⁰

K 31. 12. 2015 pobývalo na území České republiky celkem 467 562 zaevidovaných cizinců.³¹ Dle údajů ze zprávy Ministerstva vnitra (dále MV) se zastoupení cizinců, resp. zastoupení prvních deseti zemí již několik let nemění.³² To dokazuje tabulka na obrázku č. 1, kde je srovnání počtu cizinců za rok 2013 a 2014.

Obrázek č. 1 – Přehled cizinců v ČR v rámci tzv. TOP 10

TOP 10 státních příslušností cizinců s povoleným pobytům v ČR dle kategorie pobytu - stav ke dni 31. 12. 2014

Druh pobytu	počet	podíl (%)	meziroční změna (%)	z toho			
				trvale	tj. %	přechodně	tj. %
Cizinci celkem	451 923	100,0	2,4	251 342	55,6	200 581	44,4
z toho nejvíce občanů:							
Ukrajina	104 388	23,1	-0,8	74 031	70,9	30 357	29,1
Slovensko	96 222	21,3	5,8	38 972	40,5	57 250	59,5
Vietnam	56 666	12,5	-1,3	45 582	80,4	11 084	19,6
Rusko	34 684	7,7	3,8	18 770	54,1	15 914	45,9
Německo	19 687	4,4	6,4	4 524	23,0	15 163	77,0
Polsko	19 626	4,3	0,9	10 652	54,3	8 974	45,7
Bulharsko	10 058	2,2	10,1	3 921	39,0	6 137	61,0
Rumunsko	7 741	1,7	14,2	2 542	32,8	5 199	67,2
Spojené státy americké	6 476	1,4	-9,2	3 175	49,0	3 301	51,0
Spojené království	5 647	1,2	5,0	1 577	27,9	4 070	72,1
občané EU	185 356	41,0	6,3	71 625	38,6	113 731	61,4
občané třetích zemí	266 567	59,0	-0,2	179 717	67,4	86 850	32,6

Poznámka: Zdroj IS CIS

Zdroj: MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Azyl, migrace a integrace: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky* [online] 2014.

Vzhledem ke zkoumané skupině rumunských přistěhovalců je nutné dále se zabývat specifiky integrace občanů EU a také integrace azylantů.

³⁰ DRBOHLAV, Dušan et al. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* 2010, s. 32.

³¹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistiky. Cizinci s povoleným pobytům.* [online] 2016.

³² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Azyl, migrace a integrace: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky* [online] 2014.

2.2.1 Občané Evropské unie

Charakteristickým rysem této skupiny je volný pohyb a pracovní migrace. Mnozí berou migraci jako možnost růstu a seberealizace v nových oblastech či nabývání nových zkušeností. Většina nově příchozích se již seznámila s kulturou země a jejich prvotním zájmem je naučit se jazyk, jehož znalost mnohým usnadní uplatnění se na trhu práce. Většina si ponechává možnost návratu do země původu.³³

2.2.2 Azylanti

Cizinci, žádající o azyl, tvoří zatím jen malou část legálně usídlených cizinců v České republice. Jsou to lidé v zoufalé situaci, kteří nemají jiné východisko, než opustit svou zemi, a tím ztrácí své kořeny i rodinu. Bohužel se v hostitelské zemi často setkávají s projevy rasismu, intolerance či xenofobie.³⁴ Azyl lze charakterizovat jako ochranný pobyt, který poskytuje stát, a to státním příslušníkům třetích zemí nebo osobám bez státní příslušnosti. Azylant je každý cizinec, jemuž byl azyl udělen po dobu platnosti rozhodnutí o azylu.³⁵

Od roku 1990 do 2011 bylo v České republice uděleno 3 747 azylů, a to příslušníkům 74 zemí světa. Mezi prvními to byli především občané Bulharska, Rumunska, Arménie nebo bývalé Jugoslávie. V současnosti to jsou občané Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Myanmaru či Iráku. Stálí jsou žadatelé z Ukrajiny, Vietnamu a Ruska.³⁶ V roce 2013 ČR udělila azyl v 95 případech z celkového počtu 707, což je historicky nejnižší počet.³⁷ Náhorný přehled o počtu žadatelů o mezinárodní ochranu a počtu udělených azylů dokládají dva grafy na obrázku č. 2 na straně č. 20.

Cizinci může být udělen azyl, pokud je pronásledován z politických důvodů, má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, pro sounáležitost k určité sociální nebo politické skupině ve státě, kde má trvalé bydliště. Azyl může být udělen i rodinnému příslušníku azylanta za účelem sloučení rodiny. Dále může být udělen humanitární azyl, pro vysoký věk či vážnou nemoc žadatele. Úřad Vysokého

³³ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 2009. s. 48 – 54.

³⁴ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturální výchova v praxi]*. 2008, str. 59, 60.

³⁵ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Terminologický slovník*. [online] 2010.

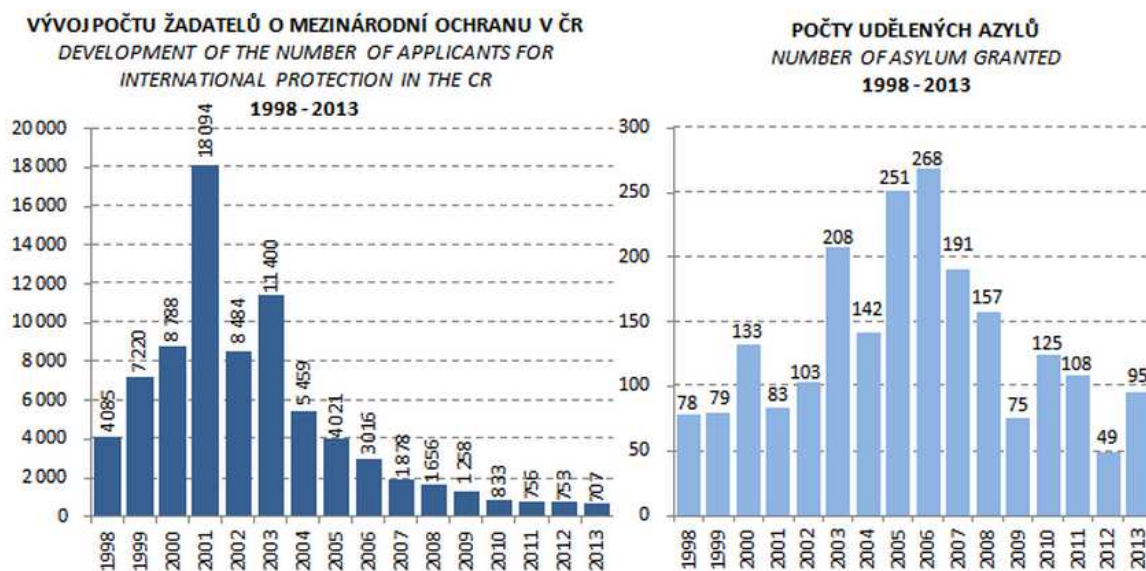
³⁶ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. 2012, s. 15.

³⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Azyl, migrace a integrace: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky* [online] 2014.

komisaře OSN pro uprchlíky, založený v roce 1950 a sloužící k zabezpečení práv uprchlíků může udělit azyl bez předchozího řízení.³⁸

Cizincům, kteří nesplňují podmínky azylu, může být udělena nižší forma mezinárodní ochrany – doplňková ochrana, pokud by bylo zjištěno, že by jim vrácením do země původu mohla být způsobena vážná újma. Tím je myšleno vykonání trestu smrti, mučení a nelidské zacházení, vážné ohrožení života a důstojnosti a násilí v situaci ozbrojeného konfliktu. Nebo by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky země. Také je možné doplňkovou ochranu udělit z důvodů sloučení rodiny.³⁹

Obrázek č. 2 – Přehled počtu žadatelů o udělených azylů v letech 1998 - 2013

Zdroj: Český statistický úřad, https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_rizeni_azyl

Paralelně vedle systému mezinárodní ochrany existuje ještě institut výjimečné povahy, tzv. dočasná ochrana, který má na starosti masový, hromadný příliv uprchlíků. Tento institut řeší následky hromadného přílivu uprchlíků ze třetích zemí, kteří se již nemohou vrátit do země původu. A to z důvodů endemického násilí, ozbrojeného konfliktu nebo pro porušování lidských práv.⁴⁰

³⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Sbírka zákonů a mezinárodních smluv*. [online] 2015.

³⁹ FÁBEROVÁ, Andrea. Uprchlíci v České republice v České republice. In: ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století* 2001, s. 66.

⁴⁰ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Terminologický slovník*. [online] 2010.

V současné době je v ČR Ministerstvem vnitra vybudovaná síť pobytových středisek a azylových zařízení, která zajišťují prvotní péči o uprchlíky a azylanty. Provozuje je Správa uprchlických zařízení, která vznikla 1. 1. 1996. Jsou to tato zařízení:

- Příjímací azylová střediska (Zastávka u Brna, Praha - Ruzyně) kde je žadatel povinen pobývat po dobu zákonem stanovenou, především kvůli identifikaci nebo lékařskému vyšetření. Porušení kázně se hodnotí jako přestupek.
- Pobytová azylová střediska (Kostelec nad Orlicí, Havířov) slouží jako ubytování pro žadatele do doby nabytí právní moci o udělení mezinárodní ochrany. Žadatel má právo na ubytování, stravu či na kapesné. Musí se podílet na úhradě za stravu a ubytování, pokud jeho finanční prostředky přesahují částku životního minima.
- Integrovaná azylová střediska (Brno - Židenice, Česká Lípa, Jaroměř, Předlice) slouží k přechodnému ubytování azylantů.⁴¹

Po nabytí právní moci o poskytnutí azylu získává azylant trvalý pobyt a s tím související, až na několik výjimek, práva a povinnosti jako každý občan České republiky.⁴²

2.2.3 Státní integrační program

Pro efektivní a účelné zařazení azylantů do většinové společnosti byl vytvořen v roce 1993 Státní integrační program (SIP). Potřebný především k řešení problémů spojených s pobytem azylantů. Jejich příchod do hostitelské země nemusí být vždy dobrovolný, a vztah k cílové zemi si budují postupně. Program tedy vytváří určitou základnu pro integraci nepřipraveným osobám, je dobrovolný a podmínkou je podání žádosti o zařazení do programu.⁴³ Při jeho realizaci Ministerstvo vnitra spolupracuje s kraji, obcemi i nestátními neziskovými organizacemi. Zaměřen je na tři hlavní oblasti.

- Pomoc při zajištění bydlení – nájemní bydlení, které nabízí ministerstvu obce nebo bydlení, které si azylant najde sám v místě, kde by chtěl žít a pracovat.
- Pomoc při hledání zaměstnání a uplatnění na trhu práce – organizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a poskytují úřady práce nebo také nestátní neziskové organizace. Azylant má v případě potřeby možnost rekvalifikace.

⁴¹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Pobyt cizince v azylových zařízeních* [online] 2009.

⁴² TROMBÍK, Petr. Azylanti v České republice. In: ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 2001, s. 70.

⁴³ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. 2012, s. 20.

- Výuka českého jazyka – organizuje MŠMT s MV. Kurzy jsou součástí SIP od roku 1996, jsou skupinové nebo individuální a bezplatné, zakončené zkouškou.⁴⁴ Cílem je zprostředkování jazykové vybavenosti na úrovni B1 dle ustanovení Evropského referenčního rámce pro jazyky (SERRJ), což je dokument Rady Evropy. Míněno je tím porozumět spisovné řeči o známých záležitostech například ve škole, ve volném čase, napsat jednoduché, ale souvislé texty o běžných tématech, popsat zážitky, události a vyjádřit vlastní názor nebo plán.⁴⁵ Celá klasifikační stupnice úrovně znalostí cizího jazyka je šestistupňová - A1, A2, B1, B2, C1, C2 a přesně vymezuje dovednosti a schopnosti.⁴⁶

V roce 2012 byla provedena analýza SIP, která shrnuje základní informace o azylantech ve všech třech uvedených oblastech a zabývá se praktickým dopadem na život azylantů. Mimo jiné obsahuje i popis současného právního stavu. Na výsledná zjištění a postřehy potom navazují různá doporučení a návrhy opatření.⁴⁷

2.3 Integrace cizinců v České republice

Cílem celého integračního procesu je úspěšné zařazení nově příchozích do majoritní společnosti, do oblastí ekonomických, sociálních, kulturních, právních i politických. Je nutné a žádoucí, aby přizpůsobení bylo oboustranné, protože jen tak je možné zabránit sociálnímu napětí, vyloučení nebo izolaci cizinců.

Česká republika vyžaduje od nově příchozích, aby dodržovali její právní řád a respektovali základní společenské hodnoty, demokracii, svobodu, základní lidská práva a rovnoprávnost mužů a žen. Očekává loajalitu a aktivní přístup k začlenění do společnosti. Na druhou stranu zajišťuje rovný přístup a příležitosti v oblasti zaměstnání, bydlení, kultury, vzdělávání, zdravotní péče či náboženství. Také usiluje o zajištění ochrany před diskriminací a rasismem. Maximálně podporuje rozvíjení dobrých vztahů mezi imigranty a občany.⁴⁸ Cílovou skupinou pro integraci jsou občané třetích zemí dlouhodobě a legálně usazení na území ČR, nejméně však po dobu jednoho roku. Další skupinou, ve výjimeč-

⁴⁴ TROMBÍK, Petr. Azylanti v České republice. In: ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století* 2001, s. 72 - 74.

⁴⁵ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. 2012, s. 109 – 112.

⁴⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky* [online] 2001.

⁴⁷ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. 2012, s. 5.

⁴⁸ DLUHOŠOVÁ, Helena. Integrace cizinců v České republice. In: ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 2001, s. 77 – 81.

ných případech mohou být i občané EU, pokud je to nezbytné pro řešení jejich osobních problémů a kritických situací. Poslední skupinou, která se musí na integraci podílet, jsou občané ČR.⁴⁹

Od 1. července 2009 začala svou činnost provozovat Centra na podporu integrace cizinců, která spadají pod Správu uprchlických zařízení MV ČR. Jejich úkolem je podporovat integraci cizinců v návaznosti na dokument vlády „Konceptce integrace cizinců.“ Základními předpoklady jsou především znalost českého jazyka, dosažení ekonomické soběstačnosti, orientace ve společnosti a rozvoj vzájemných vztahů ve společnosti.⁵⁰

2.3.1 Znalost českého jazyka

Je považována za nejdůležitější hledisko integrace cizinců do společnosti. V důsledku dobré znalosti českého jazyka cizinec lépe porozumí hodnotovému systému, pravidlům soužití či podmínkám pobytu. Díky jazyku je možné prolomit bariéry v soužití a v komunikaci s většinovou společností. Neznalost jazyka znevýhodňuje cizince a může být příčinou nucené segregace.⁵¹ Kurzy českého jazyka pořádají Centra integrace cizinců, především pro cizince třetích zemí, mohou se jich zúčastnit i azylanti.⁵²

2.3.2 Ekonomická soběstačnost

Snahou v tomto případě je pomoci cizincům integrovat se plnohodnotně na pracovní trh, především proto, aby nebyli odkázáni jen na pomoc státu. K tomu je potřeba jejich dobrá informovanost o právech a povinnostech a o podmínkách zaměstnávání. To zabrání manipulovatelnosti nebo závislosti na zprostředkovatelích. Aby byli cizinci schopni na trhu práce setrvat, je nutné sledovat jejich postavení, včasně reagovat na projevy diskriminace či zneužívání. K tomu mohou dopomoci pracovníci sociálních služeb, kteří budou nápomocni při komunikaci cizinců s úřady.⁵³

⁴⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Cizinci: Cizinci v ČR. *Postup při realizaci aktualizované Konceptce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2015* [online] 2015.

⁵⁰ CENTRA NA PODPORU INTEGRACE CIZINCŮ: *Informace o projektu* [online] 2013.

⁵¹ DLUHOŠOVÁ, Helena. Integrace cizinců v České republice. In: ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 2001, s. 81.

⁵² UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. 2012, s. 109 – 112.

⁵³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Cizinci: Cizinci v ČR. *Postup při realizaci aktualizované Konceptce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2015* [online] 2015.

2.3.3 Orientace ve společnosti

Pro úspěšnou adaptaci a orientaci cizince v nové společnosti slouží adaptačně – integrační kurzy, které jsou zaměřené na základní a praktické informace využitelné v každodenních situacích. Jedná se o seznámení se základními právy a povinnostmi, se zásadami demokracie, lidské důstojnosti a rovnosti. Napomáhají v orientaci zdravotní péče i základních znalostech o ČR. Pro ty, kteří počítají s dlouhodobým nebo trvalým pobytem, jsou kurzy směřující k hlubšímu poznání kultury, společnosti i právního systému.⁵⁴

2.3.4 Rozvoj vzájemných vztahů

Bezproblémové soužití je jedním z hlavních cílů integrační politiky. Vzájemná komunikace a rozvíjení mezikulturních vztahů zajišťuje toleranci a respekt. Je důležité podporovat snahy obou stran prostřednictvím škol, sportovních klubů, rodinných center apod. K tomu, aby nevznikaly předsudky a nedorozumění je potřeba apelovat na obě strany a překonávat komunikační bariéry poznáváním odlišných tradic, zvyků a životních postojů.⁵⁵

2.4 Trvalý pobyt a státní občanství

Právní postavení občanů s trvalým pobytem je stejné jako u českých občanů, kromě pasivního i aktivního práva - volit a být voleni, mohou pouze na obecní úrovni. Dále nemohou zastávat některé veřejné funkce a nemohou sloužit v ozbrojených složkách a Armádě ČR. Mají nárok na rovné zacházení v oblasti výdělečné činnosti i sociálního zákonodárství. Jejich povinností je potom mít u sebe neustále cestovní doklady a platný průkaz o trvalém pobytu.⁵⁶ Pokud jde o uznané azylanty, kteří získali azyl dle zákona 325/1999 Sb., o azylu, mají v ČR postavení cizince s trvalým pobytem. Trvalý pobyt jim může být také na základě stejného zákona zrušen v důsledku rozhodnutí o odnětí azylu.⁵⁷

Státní občanství je upraveno od 1. 1. 2014 v zákoně č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky. O jeho udělení rozhoduje Ministerstvo vnitra. Žadatel musí mít na území

⁵⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Cizinci: Cizinci v ČR. *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2015* [online] 2015.

⁵⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Cizinci: Cizinci v ČR. *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2015* [online] 2015.

⁵⁶ TRBOLA, Robert, ed. a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, ed. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. I, Integrační politika. 2011*, s. 129.

⁵⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Sbírka zákonů a mezinárodních smluv*. [online] 2015.

ČR povolen trvalý pobyt nepřetržitě po uplynutí doby pěti let, pokud jde o občany třetích zemí, resp. 3 roky, pokud jde o občany EU. Musí mít čistý trestní rejstřík a musí prokázat základní znalosti a orientaci v ústavním systému České republiky a v kulturních, společenských, historických a zeměpisných realitách.⁵⁸ Poslední podmínkou je zkouška z českého jazyka, a to na úrovni B1, Zkouška se skládá z písemné části, kdy jde o čtení a poslech s porozuměním a psaní, trvající asi hodinu a půl. Ústní část, dlouhá asi patnáct minut, slouží k prověření běžné mluvy ve dvojicích.⁵⁹

Pro azylanty lze požadavky pro udělení státního občanství ČR zmírnit a některé i prominout. Z hlediska integrace do společnosti je to pro ně významný krok. V současnosti je na území České republiky 57 % azylantů, kteří získali státní občanství a současně byli včleněni do SIP.⁶⁰

2.5 Vzdělávání cizinců

Vzděláváním cizinců se od roku 2000 zabývá MŠMT v rámci Koncepce integrace cizinců v ČR. Hlavním úkolem je reagovat na měnící se podmínky ve společnosti. Vzdělávání probíhá v souladu se školským zákonem č. 561/2004 Sb., kde se uvádí, že povinná školní docházka se týká všech dětí cizinců, ať jsou to azylanti, občané EU i třetích zemí.⁶¹

Do českých škol chodí přibližně asi 2 % dětí cizinců. Tabulka obrázku č. 3 na straně č. 26 dokládá rozvrstvení žáků – cizinců na základních školách ve školním roce 2014/2015 u deseti zemí v rámci TOP 10 v ČR. Tyto děti nemají většinou žádné nebo jen malé znalosti českého jazyka a většinou pocházejí z naprosto kulturně rozdílných poměrů. Je proto velmi složité a stále nejasné, jak tyto děti vzdělávat i jak je správně hodnotit.⁶² Často zažívají kulturní šok, jsou nepřipravené a jejich dosavadní systém vzdělávání mohl probíhat naprosto rozdílně. Proto je velmi důležitá přijímací procedura, která jim pomůže lépe se zařadit do nového prostředí i do výuky.⁶³

⁵⁸ ČEŠTINA PRO CIZINCE: Občanství. *Udělování státního občanství ČR* [online] 2015.

⁵⁹ ČEŠTINA PRO CIZINCE: Občanství. *Informace o zkoušce z českého jazyka* [online] 2015.

⁶⁰ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. 2012, s. 186 – 189.

⁶¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Informace o vzdělávání cizinců na území ČR pro Krajské úřady a základní školy* [online] 2012.

⁶² INKLUZIVNÍ ŠKOLA: *Cizinci v českých školách* [online] 2013.

⁶³ INKLUZIVNÍ ŠKOLA: *Bariéry cizinců na české škole* [online] 2013.

Obrázek č. 3 – Přehled počtu žáků cizinců ve školním roce 2014/2015.

Počet žáků - cizinců v základních školách ve školním roce 2014/2015

Vzdělávání	Státní příslušnost	Celkem	Počet žáků		
			z toho dívky	z toho cizinci	
				s trvalým pobytem	azylanti
	Celkem	16 477	7 981	13 474	200
Základní školy zastoupeno 115 zemí světa třetí země: 67,6 % země EU: 32,4 %	z toho TOP 10				
	Ukrajina	4 039	1 957	3 589	37
	Slovensko	3 775	1 863	2 470	0
	Vietnam	3 220	1 547	3 066	4
	Rusko	1 321	618	1 107	19
	Bulharsko	385	185	280	0
	Mongolsko	343	167	293	1
	Moldavsko	339	157	293	3
	Polsko	302	143	166	0
	Čína	286	142	268	0
	Rumunsko	238	111	186	0

Poznámka: Zdroj : databáze MŠMT ČR

Vysvětlivka: Společně s občany EU jsou uvedeni i občané dalších států, vůči kterým se uplatňují stejná pravidla. Jedná se o Norsko, Island, Lichtenštejsko a Švýcarsko.

Zdroj: MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Azyl, migrace a integrace: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky* [online].

Mezi nejdůležitější zásady pro správnou integraci žáka do vzdělávacího procesu patří:

- Navázat spolupráci s rodiči – hovořit s nimi a získat dostatek informací o žákovi, vyžádat si potřebnou dokumentaci (vysvědčení). Seznámit je s chodem zařízení a s pravidly školní docházky.
- Správně žáka začlenit do vyučovacího procesu – posoudit jeho věk, dosavadní znalosti a poté jej zařadit do správného ročníku. Jako vhodné se jeví zařadit děti již do předškolní výchovy nebo alespoň do přípravné třídy, které mají za úkol začlenit děti se sociokulturním znevýhodněním do hlavního vzdělávacího proudu. Po důkladné diagnostice se potom žákovi vypracuje individuální vzdělávací plán, do kterého se promítnou reálné cíle ve vzdělávacím procesu.
- Výuku organizovat speciálním způsobem – volit vhodné výukové metody, které usnadní chápání učiva.
- Nezařazovat do jedné třídy vyšší počet cizinců – maximálně 3 - 4, kvůli snazší adaptaci. Ideální je, pokud je cizinec v třídním kolektivu sám.

- Zabránit společenské izolaci – zapojovat děti aktivně do výuky a nevyřazovat je např. umístěním do zadních lavic ve třídě. Učitel by měl adekvátně volit úkoly pro cizince a správně je pak i ohodnotit.
- Rozvíjet spolupráci s českými žáky – formou patronátu českého spolužáka, který je ochoten spolupracovat a pomáhat.
- Znat sociokulturní rozdíly – pozitivně je využívat v komunikaci se žáky obou společností.
- Připravit třídu na přijetí cizince – vhodně žáky seznámit se sociokulturními odlišnostmi prostředí, ze kterého žák pochází. Rozvíjet toleranci a zabránit projevům diskriminace či šikany.
- Umožnit žáku – cizinci pozitivně se prezentovat – například tancem, písněmi nebo povídáním o své zemi, obyčejích a tradicích.
- Prohloubit si jazykové znalosti a získat informace o mateřském jazyce žáka – naučit se alespoň základní školní terminologii.
- Pracovat s názornými pomůckami – například s encyklopediemi, fotografiemi, zvukovými nahrávkami.
- K výuce českého jazyka přistupovat jako k výuce cizího jazyka – využívat učebnice českého jazyka pro výuku cizinců. Vhodně žáky motivovat a chválit.
- Spolupracovat s poradenskými pracovišti – se školním psychologem, speciálním pedagogem, výchovným poradcem, metodikem prevence nebo s asistentem pedagoga.
- Upravit klasifikaci – nejlépe použít slovní hodnocení.⁶⁴

2.6 Volný čas cizinců

Volnočasové aktivity mají při integraci dětí cizinců do společnosti nemalý podíl. Zejména na počátku, kdy neformální setkávání může pomoci vytvořit příznivé klima, odstranit předsudky a budovat přátelství i pozitivní vztahy. Umožňují smysluplně trávit volný čas, rozvíjet individualitu a v neposlední řadě pomáhají v běžné komunikaci s vrstevníky rychleji chápat a osvojovat si český jazyk.⁶⁵

⁶⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Titulní strana: Metodické doporučení ředitelům škol_vyuka_zaci-cizinci.doc* [online] 2013.

⁶⁵ INKLUZIVNÍ ŠKOLA: *Volnočasové aktivity* [online] 2013.

V naší společnosti počet cizinců roste a jejich kulturní zázemí a zkušenosti se mohou výrazně lišit, tím může docházet k různým kulturním nepochopením. Proto v roce 2006 vznikl nový systémový projekt Institutu psychologicko - pedagogického poradenství a MŠMT s názvem Střediska integrace menšin (SIM), financovaný Evropským sociálním fondem. Jednalo se o podpůrný systém péče o žáky ze sociálně znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí, který měl zlepšit podmínky integrace žáků do společnosti a systému vzdělávání. I když již skončil, nastartoval zajišťování služeb pro rodiny a jejich děti ze sociálně znevýhodněného či interkulturního prostředí. Především se jednalo o rodiny azy-lantů, imigrantů a rodiny etnických a národnostních menšin. Dětem bylo umožněno plně se zapojit do kolektivu vrstevníků.⁶⁶

Hlavním cílem bylo vytvořit sítě poradenských, vzdělávacích, informačních, osvětových a volnočasových služeb s ohledem na různé kultury a odlišnosti. Střediska poskytovala služby žákům, rodičům, učitelům i asistentům pedagoga a tím napomohla zlepšení podmínek ke vzdělávání a plnohodnotnému trávení volného času. Vzhledem k rozmanitým aktivitám naplňující volný čas se přirozenou formou mohly děti začlenit do majoritní společnosti a snaže si vytvářet vlastní identitu a postoje. Úkolem pedagogů volného času zůstalo vytvářet podmínky pro vhodné aktivity, které by byly dostupné všem dětem i mládeži ze sociokulturně odlišného prostředí.⁶⁷

Trávení volného času u cizinců se liší v závislosti, ze které země pochází. Pokud jde o cizince z vyspělých zemí, velké rozdíly zde nejsou. Závisí na rodinné situaci a pracovním vytížení. Nevýhodou některých aktivit jako jsou sportovní a společenské, se jeví nedostatečná znalost jazyka, tvořící komunikační bariéru. Na druhou stranu to je jeden z důvodů, proč se český jazyk chtějí cizinci učit. Finanční situace zde výraznější komplikace nepůsobí. Za nejčastější koníčky uvádějí turistiku, sport a setkávání s přáteli. Dalším významným prvkem jsou krajanská sdružení, která napomáhají šíření a prezentaci vlastní kultury v hostitelské zemi.⁶⁸

Cizinci z nových členských zemí EU či ze zemí mimo ni tráví volný čas také podobně jako většinová společnost. Starší své aktivity přizpůsobují věku a možnostem dětí. Mladší se setkávají s přáteli, navštěvují sportovní i kulturní akce, pokud jim to dovolí znalost čes-

⁶⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *SP - Střediska integrace menšin: SIM - Střediska integrace menšin* [online] 2015.

⁶⁷ KELAROVÁ, Kateřina et al. *Manuál pedagogů mimovýukových aktivit*. [Praha] 2008, s. 5-9.

⁶⁸ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 2009 s. 74.

kého jazyka, která je opět velmi nízká nebo žádná. Uvádí tím jedince do sociální izolace ať už do dobrovolné či nedobrovolné. Stávají se pak závislími na jiných migrantech, kteří již český jazyk zvládají.⁶⁹

2.7 Multikulturní výchova

Dnes, v důsledku globalizace je svět daleko propojenější a otevřenější, proto se dá společnost nazvat jako multikulturní. Kultura v širším pojetí je výsledek celého předcházejícího vývoje společnosti a zahrnuje výtvořiny duchovní (umění, náboženství, morálku, zvyky, právo) a materiální (stavby, průmysl, dopravní a telekomunikační systémy). V užším pojetí se pak jedná o vzorce chování, zvyklosti, způsob komunikace, symboly či předávané zkušenosti.⁷⁰

Průcha definuje multikulturní výchovu jako snahu, která vede pomocí vzdělávacích procesů k respektování a chápání jiných kultur než vlastní. K vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných etnik a ras. Nejde jen o výchovu, osvojování postojů, ale také o vzdělávání, o vytváření poznatků pro realizaci výchovy. Lze konstatovat, že se jedná o proces, kdy si jednotlivci vytváří pozitivní náhled na kulturu jinou než vlastní a příslušníkům jiných ras zabezpečuje míru vzdělání přizpůsobenou jejich specifickým potřebám.⁷¹

2.7.1 Teoretická východiska

Při práci s kulturně odlišnými skupinami vychází multikulturní výchova ze dvou základních přístupů.

- Kulturně – standardní přístup je založen na přesvědčení, že pro vzájemné zlepšení interkulturních vztahů je třeba pochopit odlišnost a specifičnost znaků, které vytvářejí rozdíly a nedorozumění. Snahou je vysvětlovat jednání druhých na pozadí znalosti historie, kulturních rituálů a zvyků. Má mnoho pozitivních přínosů, především v poznávání jiných kultur. Omezení je v nedostatečném poznání dynamiky a charakteru celé skupiny a přílišném zdůrazňování odlišností. Přesto je využíván ve vzdělá-

⁶⁹ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 2009, s. 108-111.

⁷⁰ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2006, s. 29 – 46.

⁷¹ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2006, s. 41 – 43.

vacím systému a v pedagogické praxi. Cílem je podporovat a upevňovat vzájemné sociokulturní vztahy a porozumět odlišné historii, jazyku a zvykům.⁷²

- Transkulturní přístup se objevuje od 80. let a je spojen se vzrůstající migrací. Klade důraz na zkušenosti jednotlivce, které se pak projevují při vzájemném dialogu jednotlivých kultur. Prosazuje koncept mnohonásobné identity, což znamená, že v důsledku otevřenosti světa se hranice mezi etniky stírají a stále více lidí žije ve více kulturních vztazích. Je to směr vycházející z reálných zkušeností jednotlivce, nesnaží se za každou cenu zdůrazňovat jednotlivé kultury. Hlavním cílem je naučit se vnímat kulturní rozdíly v konkrétních situacích a ty pak vhodně řešit.⁷³

2.7.2 Multikulturní výchova ve školách

Základní charakteristika a popis se nachází v rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy. Nejedná se o samostatný předmět, ale průřezové téma, které se prolíná všemi vzdělávacími oblastmi. Je to povinná součást základního vzdělávání a podmínkou je propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů. **V oblasti vědomostí, dovedností a schopností** poskytuje žákům základní znalosti o jiných národnostech, žijících v ČR, orientaci ve společnosti a seznamuje žáky se základní terminologií. Učí žáky žít a komunikovat s příslušníky jiných národností, přijmout je jako sobě rovné, tolerovat jejich odlišnosti. Snaží se zabraňovat projevům rasismu a xenofobie. **V oblasti postojů a hodnot** vytváří především postoje k toleranci a respektu, napomáhá uvědomění si vlastní identity, učí žáky vnímat odlišnosti, jako možnost svého obohacení. Učí, že nelze slučovat rasové projevy s principy demokratického státu.⁷⁴ Lze ji chápat ze dvou hledisek:

- Z hlediska majority – jednotlivci si vytváří vlastní hodnocení odlišných kultur a poté regulují své chování.
- Z hlediska minority – vzdělávací proces zajišťující žákům s odlišnou etnicitou prostředí a vzdělávací obsahy přizpůsobené jejich jazykovým a kulturním potřebám.⁷⁵

⁷² MOREE, Dana et al. *Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu*. 2008, s. 23 – 26.

⁷³ MOREE, Dana et al. *Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu*. 2008, s. 26 – 29.

⁷⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online] 2013.

⁷⁵ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2001, s. 162.

2.7.3 Metody a formy multikulturní výchovy

Vychovávat mládež k toleranci znamená ovlivnit jejich názory a postoje. Proto, aby tento proces probíhal úspěšně, je potřeba vzít v potaz tři faktory. Prvním z nich je jedinec samotný, druhým je prostředí, které jedince obklopuje, a posledním jsou vlastnosti jedince. V první řadě je potřeba, aby pedagog vedl děti k ujasnění si vlastního postoje k jiným rasám. Podpořit pozitivní postoje, ale i porozumět negativním. Hledat příčinu, kterou může být strach, negativní zkušenost nebo jen neznalost. Velmi časté jsou špatné osobní zkušenosti. Formou besed ve třídě navozovat pozitivní atmosféru, vést rozhovor, nechat zaznít všechny názory včetně špatných a nehodnotit, ale vysvětlit. Podat pokud možno, co nejvíce informací o etniku, které děti zajímá.⁷⁶

Různá témata multikulturní výchovy lze dětem přiblížit na modelových situacích. Formou hry, rozhovoru, diskuze, brainstormingu a inscenačních metod si děti sami utvoří názor, vyzkouší si situace pro ně neznámé a z toho si skládají vlastní pohled na danou problematiku. Při uvádění modelových situací by měl každý pedagog znát a pokusit se dodržovat základní desatero zásad.

Zajistit, aby žáci byli při hrách uvolnění.

1. Zajistit přátelskou a pohodovou atmosféru.
2. Nekritizovat a nebrat žákovi jeho vidění světa, pouze rozšiřovat obzory.
3. Nepodceňovat přípravu na hru.
4. Znat cíl hry.
5. Nehodnotit a nekritizovat nesprávné odpovědi dětí.
6. Nebát se otázek.
7. Diskutovat o odpovědi, nebát se přiznat neznalost.
8. Nebát se projevat city.
9. Být otevřený k odlišnostem a podporovat toleranci.⁷⁷

⁷⁶ ŠIROŇOVÁ, Táňa. Děti a mládež a výchova k toleranci. In: ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 2001, s. 181 – 182.

⁷⁷ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. 2001, s. 224.

3 Život rumunské komunity na Javornicku

Komunitou se rozumí skupina lidí, která je spojena stejnými zájmy, názory, emočními pouty, či posláním. Mezi základní rysy patří významné intelektuální a citové vazby, zvyky, postoje a hodnoty. Většinou mají všichni členové podobnou životní úroveň. Jako spojující článek může působit vzájemná podpora členů, ale i jistá nechuť ke změnám navyklého způsobu života.⁷⁸

V následujících podkapitolách jsou popsány poznatky o příchodu a životě rumunské komunity, podle informací zástupce komunity a starosty obce Bílá Voda, kde žijí.

3.1 Historie příchodu rumunské komunity a její charakteristika

První skupina rumunských uprchlíků, nyní žijící v Bílé Vodě, překročila hranice České republiky v prosinci roku 1990. Šlo asi o 30 členů. Pocházeli z oblasti Hunedoary, žili u velkého města Timisoara, (česky Temešvár). Hlavním důvodem pro odchod ze své země byly především velmi špatné životní podmínky a krutý politický režim. Šest let prožili v několika střediscích pro uprchlíky. Prvním bylo přijímací zařízení Zastávka u Brna, dalšími pak pobytová střediska v Havířově, Rumburku. Po udělení azylu pobývali určitý čas v integračním středisku v České Lípě. ČR ovšem měla být pouze zemí tranzitní.⁷⁹

Většina uprchlíků mířila do Spolkové republiky Německo nebo do Spojených států amerických (USA) za prací. V té době ještě Česká republika neměla žádné zkušenosti s uprchlictvím, neměla žádnou právní úpravu ani ubytovací kapacity.⁸⁰

V roce 1996 se první skupina 36 rumunských azylantů dostala do obce Bílá Voda na popud Ministerstva vnitra v rámci integračního programu. V podstatě jim nebyla nabídnuta jiná varianta. Bílá Voda se v té době potýkala s úbytkem obyvatel především kvůli odchodu násilně internovaných řádových sester, kterých bylo asi 140. Prázdné, nevyužité domy a politika obce napomohla rychlejšímu zabydlování. Obec vybudovala nájemní bydlení s regulovaným nájmem, dotovaným ze Státního fondu rozvoje bydlení.⁸¹ Vhodností nabízeného bydlení se zabývala mezirezortní komise Ministerstva vnitra, která posuzovala, zda

⁷⁸ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 119 – 122.

⁷⁹ ZÁSTUPCE RUMUNSKÉ KOMUNITY: Ústní sdělení.

⁸⁰ FÁBEROVÁ, Andrea. Uprchlíci v České republice v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 2001, s. 61.

⁸¹ KOCIÁN, M: Ústní sdělení.

vše odpovídá potřebám, schopnostem a možnostem azylantů. Tím mohla každá obec získat finanční prostředky na opravu bytů a domů a rozvoj infrastruktury.⁸²

V dalších letech se postupně do Bílé Vody sestěhovaly další rodiny, které v rámci integrace bydlely doposud v jiných městech republiky. Velký problém byl v komunikaci, český jazyk neuměl nikdo, pouze jeden mladší člen se češtinu naučil poměrně rychle a potom pomáhal jako tlumočník. Lepší situace nastala, když děti začaly navštěvovat školu a napomohly šíření češtiny mezi ostatní příslušníky komunity. V současnosti tvoří rumunské obyvatelstvo zhruba třetinu obce, to znamená asi 100 členů. Většina původních uprchlíků už má v dnešní době státní občanství České republiky.⁸³

Od roku 2007 je Rumunsko členem Evropské unie a podmínky příchodu do ČR se značně zjednodušily.⁸⁴

3.2 Život a životní styl rumunské komunity

3.2.1 Domácnost

Rumunské rodiny jsou specifické v jedné věci, a tou je počet dětí. Běžně se vyskytují rodiny s deseti a více dětmi. Jejich rodinné zázemí je stabilní a uspořádání rodinných rolí jasné a neměnné. Hlavou rodiny je otec, starší sourozenci pomáhají s hlídáním a výchovou mladších, dělají spolu domácí přípravu do školy. To se týká především dívek. Chlapci zase zastávají mužskou roli v rodině, zvláště tehdy, pokud otec dojíždí za prací. Starají se o dům, zahradu, chodí na dřevo, pečují o domácí zvířectvo. Většina rodin nevlastní televizi ani počítač. Není to ale z důvodů finančních. Hlavní roli zde hraje přesvědčení, že vliv sdělovacích prostředků je negativní a sledování jakýchkoliv pořadů v televizi zabírá čas. Mnozí se také bojí přílišného vlivu české kultury, a tím ztráty své vlastní identity. Sňatky dospělých dětí se dějí zatím pouze v rámci komunity. Teprve v roce 2014 se odehrál první česko-rumunský sňatek. Žena Češka však musela přijmout víru a zvyky komunity.⁸⁵

V této oblasti si snaží udržet Rumuni jistou autonomii a „cizí elementy“ do svého středu neradi vpouští. Jsou zde jisté známky separace, kdy nepovažují kontakt s kulturou většino-

⁸² TROMBÍK, Petr. Azylanti v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 2001, s. 73.

⁸³ KOCIÁN, M: Ústní sdělení.

⁸⁴ ČLENSKÉ STÁTY EU: *Členské státy* [online]. 2010.

⁸⁵ ZÁSTUPCE RUMUNSKÉ KOMUNITY: Ústní sdělení.

vé společnosti za důležitý, udržují si od ní určitý odstup a setrvávají pouze ve své vlastní kultuře.⁸⁶

3.2.2 Tradice, jazyk, zvyky, kultura

Celá rumunská komunita dbá zejména na to, aby děti ctily tradice, které si jejich rodiče přinesli z rodného Rumunska. Rodiče učí děti znát především rodný jazyk v ústní i písemné formě. V domácím prostředí hovoří jen rumunsky. Na jednu stranu je to dobře pro děti, znát rodný jazyk, na druhou stranu mnozí rodiče nekladou přílišný důraz na učení se českému jazyku. Většinou dnes děti ovládají lépe češtinu, než rodiče. Ovšem i rumunština představuje problém, neboť po letech v České republice se i prvním přistěhovalcům do rodného jazyka míchají česká slova. Nejhůře s češtinou jsou na tom ženy v domácnosti, které jsou od příchodu nezaměstnané nebo na mateřské dovolené. Jejich určitá sociální izolace zapříčinila, že se jazyk nikdy nenaučily a pokud mají jednat s úřady nebo se školou, berou si s sebou starší děti jako tlumočnický.

Vánoce a Velikonoce z důvodů své víry neslaví. Některé rodiny neslaví ani narozeniny dětí. Celá komunita se hlásí k letničnickému hnutí. Jeho vznik se datuje od začátku 20. století a vzniklo v USA, odkud se rozšířilo do celého křesťanského světa. Učení vychází ze zkušeností apoštolů o Letnicích a ústředním bodem je třetí božská osoba – Duch Svatý.⁸⁷

Víra je pro celou komunitu velmi interní, soukromá věc, nikoho jí neobtěžují, ani ji nikomu nevnucují. Jediným vnějším projevem je trvalé nošení šátku na hlavě u žen, a to i u dívek školního věku. Ovšem i zde panují rozdíly. Jsou rodiny, které od nošení šátku, především u dětí upustily jednoduše z důvodu, že děti se nechtějí odlišovat od svých vrstevníků z řad místního obyvatelstva a spolužáků. Ze stejného důvodu v některých rodinách slaví Vánoce i narozeniny. Chápu to ale spíše jako setkání s rodinou. Rodiče dětem napečou cukroví na vánoční besídku do školy, aby se necítily vyřazené z kolektivu, nakoupí jim i dárky. Pravý význam Vánoc to ale nenaplňuje.⁸⁸

⁸⁶ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2006, s. 155.

⁸⁷ LETNÍČNÍ CÍRKVE. *Víra.cz, křesťanství.cz: Otázky* [online] 2015.

⁸⁸ ZÁSTUPCE RUMUNSKÉ KOMUNITY: Ústní sdělení

3.2.3 Pracovní život a soužití v obci

Dospělí muži za prací dojíždějí do větších měst, jako většina místního obyvatelstva. Samotná obec Bílá Voda zaměstnává jen tři rumunské občany. Ve 12 km vzdáleném Javorníku pracuje asi šest mužů.

Vyučené děti, pokud chtějí pracovat, musí také odjíždět do větších měst. Zpravidla je v tom nápomocna vzdálenější rodina usazená v jiných městech. Mnozí ale zůstávají uvnitř své komunity, bez možnosti zaměstnání, které je problematické v celé oblasti Javornicka. Ovšem práci staví vysoko ve svém žebříčku hodnot a všichni se snaží pracovat alespoň v rámci rodiny a komunity. Matky rodin jsou vesměs nezaměstnané a vzhledem k počtu dětí většinu svého dosavadního života v ČR strávily na mateřské dovolené. Péče o děti a o rodinu je jejich prvotním zájmem.

Již několik volebních období jsou pravidelně zástupci rumunské komunity voleni do zastupitelstva obce. V současnosti jsou to tři zastupitelé z devíti. Starostu obce v rámci možností podporují.⁸⁹

3.2.4 Vzdělání

Co se týká vzdělávání, rodiče plní všechny povinnosti vzorně, ačkoliv chybí lepší a častější komunikace se školou. Zásadním problémem je velmi malá znalost českého jazyka dětí, které nastupují do první třídy. Důvodem je také to, že jen některé z nich navštěvovaly mateřskou školu. Nastupující prvňáčci pak mají ze začátku velký problém s komunikací. Některé děti potom raději nemluví vůbec nebo pouze mezi sebou rumunsky. I když má mnoho dětí výborný prospěch a mohlo by se uplatnit na různých středních školách, nejčastěji odchází na odborná učiliště v nejbližším okolí, a tak jejich potenciál zůstává nevyužitý. V oblasti vzdělávání se nejvíce projevuje nesourodost jednotlivých rodin. Některé kladou důraz na dobrou znalost češtiny a rumunštinu berou jako dorozumívací jazyk se starší generací. Snaží se vést své děti k dobrému prospěchu, záleží jim na tom, jak děti učení zvládají. Pro druhé rodiny je naopak primární rumunština a přísné dodržování náboženských dogmat a kulturních tradic.⁹⁰

⁸⁹ KOCIÁN, M: Ústní sdělení.

⁹⁰ HOŘAVOVÁ, A: Ústní sdělení.

3.2.5 Volný čas

Svůj volný čas doposud tráví dospělí i děti nejvíce v rodinném kruhu. Do jaké míry navštěvují školní kroužky nebo jiná volnočasová zařízení je předmětem šetření v praktické části této práce. Využívána je školní družina, děti z prvního stupně zde tráví čas do odjezdu autobusu. Vyzvedávají je starší sourozenci. V Bílé Vodě chybí sportovní zázemí. Proto má mnoho rodin na své zahradě vlastní vyžití pro děti. Je to ale i z toho důvodu, že v obci žije početné romské etnikum, se kterým dochází ke kulturním střetům. Rumunské rodiny a jejich děti se setkávají mezi sebou, děti si hrají spolu na zahradě. Kvůli absenci počítače i televize hrají stolní společenské hry, do kterých bývá často zapojena celá rodina. Hodně se klade důraz na vzájemnou komunikaci.⁹¹

Na akce pořádané obcí nechodí, vliv české kultury je pro některé rodiny stále ještě nežádoucí. Snahou zastupitelstva obce je stmelovat rozdílné komunity na různých sportovních i kulturních akcích. Pro velkou rozdílnost a dobrovolnou separaci rumunské komunity se to i po tolika letech soužití příliš nedaří. Chování rumunských rodičů tak silně ovlivňuje děti ve vztahu k nabízeným aktivitám.⁹²

3.3 Popis Javornicka z hlediska organizací pro volný čas

3.3.1 Obec Bílá Voda

Obec Bílá Voda leží v nejsevernějším výběžku Olomouckého kraje v okrese Jeseník na hranici s Polskem (viz obrázek č. 4 na straně č. 37). Od okresního města Jeseník je vzdálena 38 km, od Javorníku 12 km.⁹³

K 31. 12. 2014 měla obec 327 obyvatel.⁹⁴ Velkou zajímavostí z historie byl pobyt řeholních sester internovaných z celé České republiky za komunistického režimu. Pobývaly zde od roku 1950 až do roku 1989, kdy se po pádu komunistického režimu mohly vrátet do svých původních působišť. Od té doby počet obyvatel v obci neustále klesal až k dnešnímu počtu.⁹⁵

⁹¹ ZÁSTUPCE RUMUNSKÉ KOMUNITY: Ústní sdělení.

⁹² KOCIÁN, M: Ústní sdělení.

⁹³ BÍLÁ VODA: *Informace o obci: Současnost* [online] 2015.

⁹⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online] 2014.

⁹⁵ BÍLÁ VODA: *Informace o obci: Současnost* [online] 2015.

Obec i přesto žije kulturním životem v podobě různých konferencí, vernisáží či hudebních festivalů.⁹⁶ Velkou tradici zde má sbor dobrovolných hasičů, který čítá 29 členů, z nichž je šest rumunské národnosti. Hasiči pořádají besedy pro děti a pravidelně se zúčastňují hasičských soutěží v okolních obcích.⁹⁷

Obecní knihovna je další z volnočasových zařízení, která výrazně napomáhá kulturnímu vyžití především dětí, a to díky akcím, jako je Noc s Andersenem nebo různým besedám.⁹⁸

Obrázek č. 4 – Geografická poloha obce Bílá Voda na území Olomouckého kraje

Zdroj: převzato a upraveno z internetových stránek společnosti Topgraf, spol. s r.o. (<http://spravnimapa.topograf.cz/olomoucky-kraj>)

⁹⁶ BÍLÁ VODA. *Události v obci: Kam za kulturou* [online] 2015.

⁹⁷ BÍLÁ VODA. *Spolky a sdružení: Hasiči* [online] 2015.

⁹⁸ BÍLÁ VODA. *Informace o obci: Knihovna* [online] 2011.

3.3.2 Město Javorník

Město Javorník je spádové pro okolní obce, včetně Bílé Vody. K 31. 12. 2014 mělo 2 863 obyvatel.⁹⁹

V Javorníku se nacházejí tato vzdělávací zařízení - dvě mateřské školy, základní škola a základní umělecká škola.

Základní škola je úplná s devíti postupnými ročníky. Ve školním roce 2014/15 měla celkem 364 žáků a v současném školním roce 2015/16 je to 372 žáků. Součástí je školní družina, která nabízí různé možnosti trávení volného času. Její provoz je zajištěn od 6.00 do 8.00 hodin ráno a odpoledne od 11.30 do 16.00 hodin.¹⁰⁰

Základní škola je také hlavním pilířem volnočasových aktivit pro děti a mládež. Ve spolupráci se Střediskem volného času DUHA Jeseník provozuje široký okruh zájmových kroužků (viz příloha č. 1, 2). Se základní školou velmi úzce spolupracuje i Městská knihovna Rudolfa Zuberu, která pořádá mnoho akcí, jako je pasování prvňáčků na čtenáře, Noc s Andersenem, besedy či recitační soutěže.¹⁰¹

Dalším volnočasovým zařízením je Základní umělecká škola (dále jen ZUŠ), jejímž zřizovatelem je město Javorník. Školu navštěvuje asi 275 žáků z širokého okolí i z polských příhraničních obcí, kterým poskytuje vzdělání v hudebním, výtvarném a literárně dramatickém oboru. Úplata za vzdělávání se pohybuje od 1 000 Kč do 2 000 Kč na školní rok.¹⁰²

Město Javorník dále provozuje krytý bazén a nové multifunkční hřiště, které jsou otevřeny pro veřejnost každý den. Dalšímu volnočasovému vyžití slouží například organizace Tělovýchovná jednota Dynamo Javorník, Basketbalový klub BK Panter Javorník nebo Horolezecký oddíl HO Rychleby. Okolí Javorníku nabízí také mnoho turistických tras, rozhleden, jeskyní a v neposlední řadě i pamětihodností a muzeí.¹⁰³

⁹⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online] 2015.

¹⁰⁰ ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka / Základní škola Javorník* [online] 2011.

¹⁰¹ MĚSTSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO JAVORNÍK. *Knihovna: Městská knihovna dr. Rudolfa Zuberu* [online] 2013.

¹⁰² MĚSTO JAVORNÍK. *Základní umělecká škola Javorník* [online] 2015.

¹⁰³ MĚSTO JAVORNÍK. *Město Javorník* [online] 2015.

4 Výzkumná část

4.1 Téma výzkumu

Výzkumným tématem je volný čas dětí rumunských přistěhovalců na Javornicku. Především jde o zjištění skutečností, jak tyto děti prožívají svůj volný čas, kolik ho věnují mimoškolním aktivitám a kolik ho tráví ve svém domácím prostředí, jakou roli hraje v jejich životě rodina a komunita, a jak se projevuje jejich vliv na chování dětí. Důležitou částí výzkumu je i vztah k české společnosti, zda se rumunské děti přátelí s českými, a jaký názor mají na vzdělávání. To může být, včetně zájmového vzdělávání i výchovy ve volném čase účinným a nenásilným nástrojem jejich integrace do společnosti. Na základě tématu jsou formulovány níže uvedené cíle.

4.2 Cíle výzkumu

Hlavní cíl: zjistit a porozumět způsobu trávení volného času dětí rumunských přistěhovalců na Javornicku a jeho ovlivnění životem v komunitě a rodinnými zvyklostmi.

Pomocné cíle: využití současné nabídky vybraných volnočasových zařízení rumunskými dětmi, získání informací o vztahu rumunských dětí ke škole, vzdělávání a k českým dětem.

4.3 Metodologie výzkumu

Ve výzkumu je použit kvalitativní přístup. Jedná se o zkoumání daného sociálního nebo lidského problému, ve kterém výzkumník vytváří komplexní obraz, analyzuje různé druhy textu a výzkum provádí v přirozeném prostředí. Seznamuje se s lidmi a pracuje přímo v terénu. Po výběru tématu určí výzkumník otázky, které se mohou v průběhu šetření měnit či doplňovat a pružně tím může reagovat na nenadále změny. Sběr dat a jejich analýza probíhá v delším časovém období. Data během sběru výzkumník současně ověřuje a poté se rozhodne, zda jsou pro něj přijatelná a vhodná.¹⁰⁴

¹⁰⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2012, s. 50.

4.4 Etický problém výzkumu

Při výzkumu se musí každý výzkumník věnovat etické rovině, do které patří dodržování těchto pravidel:

- získat poučený, informovaný souhlas,
- vhodný přístup k nezletilým,
- pasivní a aktivní souhlas,
- zatajení některých informací výzkumu účastníkům,
- svoboda odmítnutí pro účastníky,
- zachování anonymity účastníků.¹⁰⁵

V případě tohoto výzkumu šlo především o získání informovaného souhlasu rodičů, protože se jedná o rozhovory s nezletilými dětmi. Rodiče byli poučeni a seznámeni s obsahem rozhovoru i s tím, že získané informace budou použity pro výzkum. Zároveň byli ubezpečeni o zachování anonymity jejich dětí. Nejdříve jim vše bylo vysvětleno ústně, protože někteří rumunští rodiče nerozumí dobře psanému českému textu. Až poté dostali k podepsání formulář s informovaným souhlasem a čestným prohlášením autorky (příloha č. 3). Anonymita dětí pro účely výzkumu byla zajištěna změnou jmen.

4.5 Charakteristika vybraného vzorku pro výzkum

Výběr vzorku do výzkumu se řídí podle metody záměrného (účelového) výběru, který je považován za nejpoužívanější v kvalitativním výzkumu. Jedná se o vyhledávání účastníků podle jejich určitých vlastností. Kritériem je potom určitá vlastnost nebo příslušnost k vybrané sociální skupině. Vyhledávají se ti jedinci, kteří daná kritéria splňují a jsou ochotni se do výzkumu zapojit.¹⁰⁶

Jako první ve výběru vzorku byli osloveni rumunští rodiče potencionálních žáků na základní školy na hromadných třídních schůzkách v září 2015. Jednalo se o rumunské rodiče, jejichž děti navštěvují základní školu. Z celkového počtu osmi rodin souhlasilo s rozhovorem sedm. Tak vysoký počet je také výsledkem několikaleté spolupráce a budování důvěry a vztahů mezi autorkou a rumunskými rodinami.

Rodiče byli podrobně seznámeni s obsahem i průběhem rozhovoru.

¹⁰⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2012, s. 155.

¹⁰⁶ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 135.

Poté byly osloveny děti z prvního i z druhého stupně, které byly také podrobně obeznámeny s obsahem rozhovoru. Ne všechny děti, i když rodiče souhlasili, se však chtěly výzkumu zúčastnit. Snahou bylo získat respondenty s co nejširším věkovým rozpětím. Nakonec se jich výzkumu zúčastnilo osm, z toho dva sourozenci, od devíti do čtrnácti let.

- Chlapci: Antonín (9 let, třetí ročník), Standa (10 let, čtvrtý ročník) a Václav (11 let, pátý ročník).
- Dívky: Klára (10 let, čtvrtý ročník) a Dana (11 let, pátý ročník), Nikola (12 let, šestý ročník), Radka (13 let, sedmý ročník), Milada (14 let, osmý ročník).

Všechny děti chodí do stejné základní školy v Javorníku a všechny bydlí v nedaleké obci Bílá Voda, kde také žije téměř celá rumunská komunita.

4.6 Popis vlastního výzkumu

4.6.1 Metoda získávání a sběru dat

Jako metoda sběru dat byl vybrán polostrukturovaný rozhovor, který je nejpoužívanější formou výzkumu. Zde je nutná pečlivá příprava tématu a samotné osnovy rozhovoru. Důležité je jádro rozhovoru, kdy si výzkumník připraví základní rámec otázek, které je potřeba zodpovědět. Na ně je možné přidávat dovysvětlující otázky nebo nechat prostor tázanému k vlastnímu vyjádření jak a co myslí. Pořadí otázek se může měnit podle potřeby a aktuální situace. Rozhovor je možné vést v různorodém prostředí.¹⁰⁷

Otázky tohoto výzkumu byly formulovány tak, aby byly srozumitelné dětem ve všech věkových kategoriích. Děti se předem mohly obeznámit s obsahem otázek, a také byly poučeny, že z rozhovoru bude pořízen audio záznam kvůli pozdější přesné interpretaci a přepisu dat. Základní rámec otázek je uveden v příloze č. 4.

Rozhovory s vybranými respondenty probíhaly v měsících říjnu a listopadu 2015 po předchozí domluvě s třídními učiteli i dětmi. Vybrána byla vždy kmenová třída, tudíž pro děti prostředí známé, bez cizích účastníků. Rozhovory se uskutečňovaly po skončení vyučování. Významným faktem při vedení rozhovorů byla vzájemná důvěra mezi autorkou a respondenty, což mohlo mít pozitivní vliv a dopad na celkový výsledek. Nebyla znáta žádná nervozita či napětí. Autorka se všemi oslovenými dětmi pracuje, nebo v minulých letech pracovala, ve vyučování i v odpoledním doučování jako asistentka pedagoga.

¹⁰⁷ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 159 – 161.

4.6.2 Příprava, zpracování a systematizace dat

Fixace získaných domůžke probíhat pomocí audiozáznamu nebo videozáznamu. Jejich výhodou je, že zachycují veškeré kvality mluveného slova i výraz, jsou naprosto nestranné a autentické. Mají také kontrolní funkci. Důležité při rozhovoru je, aby technické zařízení nenarušovalo kontakt s účastníkem. Zpracování dat bývá provedeno pomocí transkripce, což je převedení zvukového záznamu do textové podoby. Systematizace dat znamená, jejich rozřídění podle předem určených kritérií.¹⁰⁸

Po ukončení všech rozhovorů, které byly zachyceny pomocí diktafonu, byla získaná data přepsána autorkou do počítače (viz příloha č. 5) a následně probíhala vlastní analýza dat.

Za hlavní kritéria byly vybrány jednak oblasti trávení volného času v zájmových kroužcích, jednak trávení volného času v rodinném prostředí. Ty byly dále rozpracovány do podrobnějších kategorií.

4.6.3 Analýza dat

Po přepisu byly získané odpovědi na jednotlivé otázky tříděny pomocí kódování. Je to proces, při kterém se znovu prochází text a získaná data se rozdělují do jednotlivých segmentů, celků s porovnáváním a hledáním podobností, které se poté pojmenovávají. Nemusí to být proces konečný, je možné i nadále znovu data přetřídít či rozdělit na menší, vhodnější celky.¹⁰⁹

Analyzováním a pročitáním odpovědí a dále hledáním podobností byla získaná data rozříděna do následujících čtyř hlavních kategorií:

- **vztah ke škole;**
- **kamarádi;**
- **zájmové kroužky a zájem o ně;**
- **trávení volného času v rodině.**

¹⁰⁸ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 197 – 209.

¹⁰⁹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 210.

4.6.4 Ověření dat

Ověření a důvěryhodnost získaných dat může proběhnout pomocí triangulace. To znamená, že k potvrzení teorie se použije více zdrojů informací nebo více metod.¹¹⁰

Pro ověření a potvrzení některých odpovědí bylo autorkou osloveno šest třídních učitelů, výchovná poradkyně a vedoucí zájmových kroužků na ZŠ Javorník, dále také pracovníci dalších popsanych volnočasových organizací v Javorníku, uvedených v kapitole 3.3.2. Zároveň tím byl naplněn pomocný cíl výzkumu, a to prozkoumání nabídky volnočasových aktivit a účast rumunských dětí v nich.

4.7 Případová studie

Připravená témata byla zpracována do případové studie sociálních skupin, která zkoumá jasně vymezenou skupinu osob mající určité specifické vzájemné vazby. U případové studie je také důležité sledovat vývoj vztahů k jiným skupinám či ke společnosti.¹¹¹

Základní školu v Javorníku navštěvují všechny rumunské děti již od příchodu prvních imigrantů v roce 1996. Ve školním roce 2015/2016 je to celkem 23 rumunských žáků.¹¹²

Zde je nutné zopakovat základní fakt, že tazatelka, resp. autorka práce, všechny žáky zná od nástupu do první třídy základní školy. S některými pracovala nebo pracuje při odpoledním doučování a s některými při práci v hodinách jako asistentka pedagoga. Tyto skutečnosti se odrazily i při vedení rozhovorů. Pro žáky tak nebyla „cizí element“ a atmosféra při rozhovorech byla uvolněná a přátelská. Případová studie byla pro přesnější zpracování dat rozdělena do dvou celků, a to na žáky 1. a 2. vzdělávacího stupně ZŠ.

4.7.1 Žáci prvního stupně základní školy

V této skupině se rozhovoru zúčastnilo pět žáků ze třetí, čtvrté a páté třídy. Z toho tři chlapci (Antonín, Standa a Václav) a dvě dívky (Klára a Dana).

¹¹⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2012, s. 339.

¹¹¹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 96.

¹¹² HOŘAVOVÁ, A: Ústní sdělení.

První kategorie dat - **vztah ke škole.**

Dle výchovné poradkyně jsou podmínky pro vzdělávání rumunských žáků nastaveny dobře.¹¹³ Žáci mají možnost využívat odpolední doučování a v hodinách především českého jazyka s nimi pracuje asistent pedagoga. Základní otázkou bylo, zda se jim ve škole líbí.

Antonín (9 let): *Líbí, hrajeme hry a tak...*

Václav (11 let): *Celkem to jde.*

Klára (10 let): *Jo, dá se to... (smích).*

Dana (11 let): *Mně se líbí... (smích).*

Získané odpovědi jsou sice krátké, ale výstižné, dalo by se usoudit, že vztah ke škole mají podobný jako děti většinové společnosti. Důležité je, že zde není patrný negativní postoj.

Při otázce, co je nejvíc baví, měl každý z dotázaných svůj preferovaný předmět.

Antonín (9 let): *Nejvíce asi... (dlouho přemýšlí) matematika. Moc mě baví hrát bingo, už jsem dvakrát vyhrál.*

Standa (10 let): *(dlouho přemýšlí) Výtvarka.*

Václav (11 let): *No... asi tělocvik a informatika.*

Dana (11 let): *Angličtina a informatika*

Klára (10 let): *Informatika, plavání, výtvarka i tělocvik, čtení... (smích) už nevím.*

Z rozmanitosti odpovědí je opět jasné, že se rumunské děti v tomto nijak neliší a preferují předměty podle svých vloh a oblíbenosti. Častěji je zmiňována informatika.

Druhá kategorie dat – **kamarádi.**

Kamarádi a budování vzájemných vztahů patří do socializačního procesu všech dětí. Základní motivací je pro ně strávit určitý čas s vrstevníky, moci s nimi mluvit o tom, co je zajímavé, co se jim líbí, objevovat jací jsou.¹¹⁴ Ze zjištěných odpovědí vyplývá, že rumunské děti nemají problém přátelit se s českými. Naopak - děti spolu komunikují i jednájí naprosto bez problémů a konfliktů tak, jak je běžné ve skupině vrstevníků. Dokonce, jak vyplývá s rozhovorů, jsou u rumunských dětí označovány české děti za nejlepší kamarády.

Antonín (9 let): *Já mám hodně různých kámošů. Ale asi Honza.*

¹¹³ HOŘAVOVÁ, A: Ústní sdělení.

¹¹⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 55.

Václav (11 let): *David, sedím s ním v lavici.*

Klára (10 let): *Karolína.*

Dana (11 let): *Lucka.*

Vídají se s nimi ale většinou jen ve škole.

Antonín (9 let): *Jen ve škole.*

Václav (11 let): *Jenom ve škole.*

Klára (10 let): *Jen ve škole.*

Velkou roli zde hraje bydliště. Protože rumunské děti odjíždí hned po škole domů do Bílé Vody, nemají už možnost se se svými kamarády odpoledne vidět. To potvrzují následující odpovědi.

Antonín (9 let): *Protože on nebydlí v Bílé Vodě a já už odpoledne jedu hned domů.*

Václav (11 let): *Ne, on bydlí v Javorníku a já v Bílé Vodě.*

Pouze Dana svou českou kamarádku vídá i odpoledne, protože ta bydlí v Bílé Vodě.

Dana (11 let): *Ve škole, chodíme spolu do třídy a potom i odpoledne, protože bydlí v Bílé Vodě.*

Třetí kategorie dat - **zájmové kroužky a zájem o ně.**

Činnost v zájmových kroužcích je zaměřena na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb a má významný vliv na rozvoj osobnosti a správnou společenskou orientaci. Zájmy v mladším školním věku nebyvají ještě vyhraněny, a proto je dobré nabízet dětem co nejširší paletu činností. Typické pro tento věk je střídání zájmů, hledání toho nejzajímavějšího.¹¹⁵ Nabídka zájmových kroužků na základní škole je dostatečně pestrá a široká. Vybrat si mohou děti ze sportovních, vědomostních, manuálních či uměleckých okruhů (viz příloha č. 1 a 2). Na první dotaz, zda znají nabídku zájmových kroužků ve škole, odpověděly děti, kromě Standy, že ano. Přesto žádný kroužek ani jeden z oslovených respondentů ne navštěvuje. Vyvstává otázka. Proč? Podle získaných odpovědí to mohou být dva důvody.

První finanční:

Antonín (9 let): *Mamka říkala, že to je moc peněz a ona nemá peníze.*

¹¹⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 97.

Druhým důvodem je nezájem dětí. Na otázku, zda by do nějakého kroužku chtěly chodit, odpověděly:

Standa (10 let): *Ne... Nebaví mě to.*

Václav (11 let): *Ne.*

Dana (11 let): *Ne... mě nic nezaujalo.*

Jen Klára odpověděla, že by chtěla chodit do kroužku šití.

Překvapením i paradoxem je, že podle dětí by rodiče proti nebyli. Na otázku, zda by to dovolili, byla odpověď kladná.

Dana (11 let): *Jo dovolili, kdybych chtěla.*

Na to, zda by to vadilo rodičům, zazněla následující odpověď.

Klára (10 let): *Myslím, že ne, ale zatím jsem do žádného nechodila.*

Kromě základní školy nabízí město Javorník i obec Bílá Voda různé volnočasové aktivity. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že kromě knihovny se oslovené děti jiných aktivit nezúčastňují.

Václav (11 let): *V Bílé Vodě chodím do knihovny.*

Dana (11 let): *Chodím do knihovny, tady v Javorníku.*

Další odpovědi byly jednoznačné. Děti nikam nechodí ani v Javorníku a ani v Bílé Vodě. Antonín k tomu ještě dodává, že si matka ani nepřeje, aby chodili například na hřiště, protože by mohlo docházet ke střetům s jinými dětmi.

Antonín (9 let): *Taky ne, ono je to tam rozbité a mamka nechce, abychom tam chodili. Někdy tam jsou velký děcka z bytovky a ty nám nadávají a smějou se nám.*

Čtvrtá kategorie dat - **trávení volného času v rodině.**

Velký vliv na formování osobnosti každého dítěte má rodina. Zde každé dítě získává prvotní zkušenosti s využitím volného času, přebírá vzorce chování i životní styl a těmito atributy se každá rodina odlišuje.¹¹⁶ Na dotaz, jak děti tráví čas po skončení vyučování, odpověděly všechny téměř shodně. Prioritou je udělat domácí úkoly, připravit se do školy a poté pomoci rodičům.

¹¹⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 30.

Antonín (9 let): *No, když přijedu domů, tak se najím a pak si musím hned udělat úkoly. Pak si s bráchama hrajeme venku nebo doma, to je jedno a večer musím pomáhat babičce a dědovi.*

Na dotaz, co Antonín doma konkrétního dělá, odpověděl, že zavírá slepice nebo krmí králíky.

Václav (11 let): *Jdu do školky a vyzvednu sourozence, a pak jedeme domů. Najím se a někdy si udělám úkoly, a pak si buď hrajeme venku s klukama, nebo si třeba čtu.*

Standa (10 let): *Přijdu domů, a jak se najím, tak jdu pomáhat bratrovi. Děláme spolu dřevo. Taky se starám o kozu a slepice. Potom někdy pomáhám mamce vařit, když už je na dvoře všechno hotové.*

Na doplňující otázku, zda má čas si hrát, odpověděl, že má psa, se kterým si rád hraje, a také jezdí s rumunským kamarádem na kole.

Klára (10 let): *No, když přijdu ze školy, tak se najím a udělám si úkoly. A pak tak různě... někdy pomáhám mamce nebo jdeme jen tak s holkama ven.*

Je zřejmé, že děti mají v rodině jasný řád i své povinnosti. Pomáhat rodičům je vedle zábavy a odpočinku důležitou součástí odpoledne. Většina rodin má vlastní hospodářství a děti jsou zapojeny i do obstarávání hospodářských zvířat. Jsou zvyklé fyzicky pracovat. To potvrzují i třídní učitelky, že rumunské děti jsou manuálně velmi zručné, ochotné pomáhat. Zde ale už nejde hovořit o volném čase jako takovém. Jedná se spíše o čas vázaný, který zahrnuje mimo jiné i chod rodiny a provoz domácnosti.¹¹⁷ To, že děti tráví hodně času s rodinou, potvrzují i odpovědi na další otázku, zda tráví čas s rodiči.

Antonín (9 let): *Jo, musím jim pomáhat, hlavně s krmením zvířat a taky někdy s mamkou vařím.*

Po dotazu na to, zda jezdí např. na výlety, sdělil, že ne, že je pořád doma. Nicméně by chtěl jet někdy do Rumunska.

Standa (10 let): *Jo, s mamkou někdy vařím a tatkovvi pomáhám na dvoře.*

¹¹⁷ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 10.

- Václav (11 let): *Ano, když třeba někam jedeme na výlet nebo jsme spolu na zahradě, tam pomáhám.*
- Klára (10 let): *Někdy, když jdeme třeba nakupovat nebo k někomu na návštěvu.*
- Dana (11 let): *Moc ne, nebo spíš jsme spolu doma, ale my děti jsme víc spolu než s rodiči.*

Čas strávený s rodiči je vyplněn u každého trochu jinak. Zatímco pro Antonína a Standu je prioritní práce, Václav i Klára tráví s rodiči i volný čas, jezdí na výlety i na návštěvy. Jediná Dana odpověděla odlišně, ale i zde je patrné, že volný čas tráví v rodinném kruhu a se sourozenci.

Zajímavé odpovědi byly na otázku, co by si přály dělat nebo zažít nejvíc ve svém volném čase.

- Antonín (9 let): *Hrát si s klukama na vojáky... (smích)*
- Standa (10 let): *Nejvíc bych chtěl poslouchat tu harmoniku, moc se mi to líbí... (přemýšlí) a taky si hrát s rumunským kamarádem. Ale také hrát na nějaký hudební nástroj.*
- Dana (11 let): *Chtěla bych hrát na akordeon nebo na harfu...(toužebný výraz). Ale do hudebky nechodím, ale moc bych si to přála.*
- Klára (10 let): *Já bych chtěla hrát na kytaru.*

Když byla Kláře položena doplňující otázka, zda se ptala matky, odpověděla, že ano. Vzápětí však dodává, že kytaru nevládní, protože matka moc nechce, aby ZUŠ navštěvovala.

DISKUZE:

Na základě získaných informací vyplývá, že **vztah ke škole a učení** je u rumunských dětí stejný jako u českých. Každý má oblíbený předmět podle svých vlastních preferencí. Dle Krause může být velkým problémem u dětí imigrantů jejich integrace do nových podmínek. Ve výuce mohou být pozadu a tím dosahovat horších výsledků. Velkou roli v tomto může hrát kulturní distance, což je stupeň blízkosti či vzdálenosti kultury hostitelské země.¹¹⁸ To v případě dětí rumunských imigrantů úplně neplatí. I přes jistou izolovanost a uzavřenost celé komunity nelze říci, že by se odlišná národnost projevovala ve vyučování.

¹¹⁸ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 160.

Samy děti žádné problémy nepocítují. Jen podle učitelů mají častěji problémy s českým jazykem a s porozuměním obsahu delších textů. V těchto případech je dle výchovné poradkyně v hodinách českého jazyka i odpoledne formou doučování nabízena pomoc asistenta pedagoga. Mnoho dětí tyto možnosti využívá a rodiče je vítají.¹¹⁹

Oblíbenost vyučovacích předmětů je zcela individuální a nijak nesouvisí s jejich odlišnou národností. Problémy ve výuce by mohly nastat v případě, jak autorka vyzorovala při vedení rozhovorů, že pokud je více rumunských dětí pohromadě, hovoří spolu pouze rumunsky. Z toho lze usuzovat, že pro mnohé děti je rumunština stále přirozenějším jazykem. Hovoří jím od dětství se svou rodinou i v komunitě. Tento zvyk je hluboce zakořeněný a jen těžko se bude v budoucnu měnit. Záležet bude především na rodičích a jejich preferenci určitého jazyka. Často je dětmi zmiňován jako oblíbený předmět informatika, což je možná z důvodu, že většina rodin doma počítač nemá.

Rumunské děti **se kamarádí** s českými většinou jen ve škole. Je to dáno brzkým odjezdem domů a také uzavřeností celé komunity, která jen nerada vpouští někoho cizího do svého středu. Děti jsou tak odkázány jen na své sourozence, popřípadě na děti ostatních rumunských rodin. Jak bylo vidět z dalších odpovědí, nepovažují to za zvláštnost. Vyrůstají v určitém prostředí, které je formuje a poznamenává. Vliv prostředí hraje tedy významnou roli při náhledu na svět. Jde především o lokální prostředí, kdy se jedná o skupinu lidí, žijících na ohraničeném území, kteří uznávají společné tradice, symboly a hodnoty a žijící v určité sounáležitosti a vnitřním bezpečí.¹²⁰

Pevná sounáležitost a uzavřenost celé komunity hraje velkou roli v názoru na **zájmové vzdělávání**. Z výpovědí dětí je patrné, že rodiče mimoškolní aktivity pro jejich vývoj nepovažují za důležité. Vliv školy vnímají sice jako pozitivní a nemají s tím problém, ale dále už většinou formují děti podle svého. Zvláště u mladších dětí je patrná touha do nějakého zájmového kroužku nebo do ZUŠ chodit, rodiče by v zásadě proti nebyli, ale vliv komunity a společné přesvědčení jim nedovoluje zaběhnuté zvyklosti měnit. Samozřejmě je nutné vzít v úvahu ještě i druhý faktor, tím je možný nedostatek financí. Vyšší poplatek školného v ZUŠ je jedním důvodem, ale je také možné, že nedostatkem financí je myšleno, že jsou spíše vydávány za to, co má pro rodinu a její soužití větší prioritu.

Důležitý je fakt, že brzký odjezd do místa bydliště není nutný z důvodů špatných nebo nedostatečných spojů, ale opět se zde projevuje vliv komunity a její kontroly nad dětmi.

¹¹⁹ HOŘAVOVÁ, A: Ústní sdělení.

¹²⁰ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 126.

Po oslovení vedoucích zájmových kroužků bylo zjištěno, že z prvního stupně navštěvují některý z kroužků pouze dvě rumunské děti. Jedná se o pěvecký kroužek – Sluníčko. A ani v předchozích letech to nebylo jiné. V rozhovoru se Klára zmiňuje o zájmovém kroužku Šití, avšak dle informací vedoucí kroužek nakonec nenavštěvuje. Jedinou jmenovanou volnočasovou aktivitou byla u dětí knihovna. Mimo oslovené respondenty navštěvují knihovnu v Javorníku včetně její pobočky v Bílé Vodě pouze další dvě rumunské děti z prvního stupně.¹²¹ Pro doplnění informací bylo dále zjištěno od zaměstnanců, že do ZUŠ chodí jen jedna rumunská dívka. Je pravděpodobné, že to bude opět z finančních důvodů ze strany rodiny, ale může to být i uzavřeností celé komunity vůči svému okolí a opět to může souviset i s brzkým odjezdem domů, aby děti v Javorníku nezůstávaly déle, než je nutné.

Nejvíce volného času tedy tráví děti v **rodinném kruhu**. Rodina je u rumunských imigrantů na prvním místě. Rákoczyová a Trbola uvádějí, že trávení volného času v rodinném prostředí se u imigrantů nijak neliší od toho, jak tráví volný čas příslušníci majoritní společnosti v odpovídající sociální kategorii. Rodiče často věnují svůj čas dětem a tráví ho spolu nebo se navštěvují s přáteli.¹²² To je částečně patrné i z výpovědí dětí. Náplní volného času je setkávání s přáteli, návštěvy rodin a občasné rodinné výlety. Život v rámci komunity tvoří podstatnou část jejich volného, ale i pracovního času. Přesto je zde možné vysledovat i rozdíl ve spojení se stejnou sociální skupinou. Velkou část volného času tráví lidé z uvedené komunity při práci v hospodářství, což bylo patrné také z odpovědí dětí.

Na jednu stranu lze z celkového pohledu na komunitu vysledovat dobrovolnou separaci, kterou z velké části podporují rodiče dětí. Z rozhovorů bylo například i patrné, že rodiče si nepřejí, ani aby děti navštěvovaly místní hřiště, kde by mohlo docházet ke střetům s ostatními dětmi. Děti by se naopak chtěly více včlenit do společnosti svých vrstevníků, ale smysl pro poslušnost u nich zatím v mladším školním věku převažuje. To je patrné i v jejich dalších přáních a touhách, které jsou pro tyto děti většinou nedostupné. Vliv zde má opět výchova v rodině, která prosazuje zapojení dětí do pracovního života a netoleruje zahálku, dále pak nedostatek financí, které rodiče vydají raději za jiné, pro ně důležitější věci. Jelikož se většinou jedná o rodiny s deseti a více dětmi, je pochopitelné, že musí volit, za co finance vydají. Často se u dětí opakuje touha po hře na nějaký hudební nástroj, která zatím nebyla rodiči vyslyšena.

¹²¹ HRADILOVÁ, V: Ústní sdělení.

¹²² RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 2009, s. 108.

4.7.2 Žáci druhého stupně základní školy

Rozhovoru se zúčastnily tři dívky z šesté, sedmé a osmé třídy (Nikola, Radka a Milada). Milada a Nikola jsou sestry. Osloveni chlapci neměli zájem, i když rodiče souhlasili.

První kategorie dat - **vztah ke škole.**

Žáci středního školního věku prochází velkými tělesnými i duševními změnami. Je to čas, kdy se zúročí výchova v předchozím věkovém období. Hodně záleží na tom, aby dospělí byli schopni respektovat věkové zvláštnosti dospívajících a sami působili jako kladné vzory.¹²³ Podle informací výchovné poradkyně ani na druhém stupni nemají rumunské děti závažnější výchovné či vzdělávací problémy. Naopak mnoho z nich má dokonce nadprůměrné studijní výsledky.¹²⁴

Z odpovědí, co je ve škole nejvíc baví, je zřejmé, že jejich preference jsou stále různorodé, ale více zaměřené na výchovné předměty.

Radka (13 let): *Výtvarka a výchova k občanství.*

Nikola (12 let): *Plavání.*

Milada (14 let): *Výtvarka.*

Také není zaznamenán žádný vyloženě negativní vztah ke škole a vzdělávání, ale ani prvotní nadšení mladšího věku. Na otázku, jak se jim ve škole líbí, se odpovědi nijak výrazně nelišily.

Radka (13 let): *Dobrá... (smích).*

Nikola (12 let): *Trošku jo... (smích).*

Milada (14 let): *Školu moc nemusím, jen občas jsou některé hodiny fajn.*

Druhá kategorie dat – **kamarádi.**

I na druhém stupni se běžně přátelí rumunské děti s českými. Děti prožívají běžné vztahy adekvátně ke svému věku. Rozvíjí se kladné i záporné city jako jsou kamarádství, přátelství, něžnost, žárlivost, hněv, nenávisť. Řeší vztahy a kamarády ve třídě, jako např. Nikola.

¹²³ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 91.

¹²⁴ HOŘAVOVÁ, A: Ústní sdělení.

Nikola (12 let): *Dříve to byla Míša, ale teď už se spolu nebavíme. A tak nevím, asi nikdo.*

Na otázku, jestli tedy má ve škole nějaké jiné kamarádky, odpověděla, že ano, ale baví se spolu jen ve třídě. Ve srovnání s dětmi z prvního stupně se někdy mohou vzájemně navštěvovat v odpoledních hodinách a nejsou omezovány jen školním vyučováním.

Milada (14 let): *Ve škole i odpoledne. Navštěvujeme se, ona jezdí k nám a já někdy k nim.*

Radka (13 let): *Normálně ve škole, a potom i odpoledne, bydlí taky v Bílé Vodě. Chodíme spolu ven.*

Třetí kategorie dat - **zájmové kroužky a zájem o ně.**

Ve středním školním věku se zájmy začínají vyhraňovat a specializovat. K rozdílnosti dochází mezi zájmy dívek a chlapců. Velkou roli hraje vliv prostředí a výchovy v rodině. Je potřeba děti vést, motivovat a podněcovat ke správnému výběru zájmů, které potom mohou vydržet až do dospělosti.¹²⁵ Z nabídky zájmových kroužků uvedené v příloze č. 2 pro školní rok 2015/2016 si mohou bez problému vybrat i žáci druhého stupně. Jedná se především o sportovní kroužky. Je zde ale i možnost ručních prací nebo činnost ve školním časopise. Všechny oslovené dívky nabídku znaly a na otázku, zda některý kroužky navštěvují, byly dvě odpovědi podobné.

Nikola (12 let): *Budu chodit do šití.*

Radka (13 let): *Zatím ne, ale budu chodit do šití. Mamka na mě nemá čas a já bych to chtěla umět.*

Z volnočasových zařízení mimo školu vede opět knihovna. Jedinou výjimkou je ve výběru Milada.

Radka (13 let): *Já chodím do knihovny, ale tady v Javorníku. A chtěla bych chodit na koně, ale mamka se bojí, že bych spadla, tak mě nechce pustit a taky se ty jízdy musí platit, a to je moc drahé.*

Nikola (12 let): *Ano, chodím ještě do knihovny.*

Milada (14 let): *(přemýšlí)... No, vlastně chodím na klavír.*

I tentokrát je nutné brát ohled na finance. Jasně to ukazuje výše uvedená Radčina odpověď a potvrzují to i následující slova Nikoly, že může chodit do kroužku šití, ale do houslí

¹²⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 98.

jí to matka už nedovolí, kvůli výši školného. Ukazuje se, že rodičům tázaných děvčat navštěvování kroužků nevadí, spíše je brzdí zažitá tradice a nedostatek financí.

Čtvrtá kategorie dat - **trávení volného času v rodině.**

V období pubescence se výrazně mění vztah dospívajících k ostatním lidem – k rodičům, vrstevníkům a kamarádům. Zvyšuje se kritičnost, zejména ke dříve uznávaným autoritám, což jsou mimo jiné i rodiče. Je důležité, aby vztahy v rodině byly harmonické a rodiče respektovali měnící se myšlení svých dětí. Za všech okolností by měli zůstat kladnými vzory.¹²⁶ Kladný vztah k rodině je patrný i z odpovědí u starších dívek. Už se zde ale projevuje i touha sdílet volný čas s vrstevníky.

Na otázku, jak tráví čas, když skončí vyučování, odpověděly dívky téměř shodně.

Radka (13 let): *Tak... přijdu domů ze školy, najím se. Někdy uklidím pokojík a udělám si úkoly. Chodím ven s holkama.*

Na otázku, zda chodí také na místní hřiště, odpověděla, že je tam všechno rozbité a raději tráví volný čas na zahradě u Dany, jejíž rodina má krásnou a velkou zahradu.

Nikola (12 let): *Přijdu domů a najím se. Potom si udělám úkoly. Někdy chodíme ven nebo za sestřenicí ... Taky se starám o zvířata, máme kozy a ovce, králíky a slepice. Ale to jenom, když musím. (smích). Raději mám svoje domácí mazlíčky, mám psa, kočku rybičky a křečka, a to mě baví.*

Opět se opakuje odpověď, že hřiště je rozbité a matka si nepřeje, aby tam s ostatními dětmi chodila. Raději je doma na zahradě nebo u sestřenice.

Milada (14 let): *Tak... jak přijedu domů, nejdřív pomůžu mamce. Potom si udělám úkoly a věci do školy. Taky chodíme s holkama ven nebo k někomu na návštěvu. Večer třeba hraju na klavír.*

Všechny si nejdříve splní povinnosti do školy, k čemuž jsou vedeny již od první třídy tak, jak je i patrné z odpovědí mladších dětí. Pomoc rodičům i starost o zvířata zůstává. Více se projevuje touha trávit čas pohromadě s vrstevníky. Jsou to však většinou sourozen-

¹²⁶ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 96 – 98.

ci nebo kamarádi a příbuzní z rumunské komunity. S rodiči starší děti tráví již méně času než ty mladší. Spíše se jedná o pomoc v domácnosti.

Radka (13 let): *Ani moc ne, spíš s holkama a se sestrami. Jenom když mamce pomáhám, třeba když potřebuje pomoc v kuchyni nebo pohlídat sestru. A taťka je hodně v práci.*

I zde se část volného času mění na čas vázaný. Rodina a komunita jsou důležitou součástí života jednotlivců. To potvrzují i další odpovědi, jak tráví volný čas o víkendu.

Radka (13 let): *V pátek většinou uklidíme, někdy až v sobotu... a v neděli máme hosty. Nebo jdeme my k někomu na návštěvu.*

Milada (14 let): *No někdy jezdím s bráchou a se sestrou.*

Na otázku kam, zazněla překvapivá odpověď. Jedná se především o velká nákupní centra například v Olomouci nebo v Ostravě. Její bratr je dospělý a finančně soběstačný a nemá problém ji i se sestrami kamkoliv odvést. Podle zjištění autorky patří Milada k rodině, která má lepší finanční zabezpečení. To je dané tím, že starší děti pracují a podílejí se na finančním chodu domácnosti. Část rodiny žije v USA a je pravděpodobné, že svou rodinu v ČR částečně finančně podporují. Opět je zde ale patrná silná sounáležitost s rodinou, protože dívky řeší nakupování v rámci členů své rodiny. Ve starším věku je více patrná důvěra rodičů i v tom, že nechávají dětem více prostoru trávit volný čas po svém. Vyplývá to z odpovědí na otázku, zda si mohou dělat ve volném čase, co chtějí.

Radka (13 let): *Tak napůl (smích).*

Milada (14 let): *Jo, celkem jo. Mamka mi věří.*

Jejich touhy se promítají do poslední otázky, co by si nejvíc přály dělat ve volném čase.

Radka (13 let): *Strašně moc bych chtěla jezdit na těch koních. O prázdninách jsme byli u sestřenice v Rumunsku a oni mají koně i poníky a dvakrát jsem na nich jela. Moc se mi to líbilo. Škoda, že tady nemůžu jezdit... (smutná).*

Nikola (12 let): *Ani nevím...(přemýšlí). Asi bych chtěla mít hodně zvířat, mazlíčků. A jednou bych chtěla jet do Ameriky za sestrou. A taky bych chtěla hrát na ty housle.*

Milada (14 let): *Jednou bych chtěla být masérkou, tak někdy doma masíruju sourozence, a to mě moc baví.*

Přestože není možné vše splnit podle představ dětí, je vidět posun v myšlení rodičů těchto dívek. Nesvazují je tolik tradice a pro děti jsou ochotni udělat více. Vliv české kultury do jisté míry tolerují.

DISKUZE:

Starší děti již postrádají nadšení ze školy, které bylo více patrné u mladších. Může to souviset také s dospíváním a upřednostňováním jiných zájmů. Ve vrstevnické skupině u dospívajících dětí se již projevuje touha vymanit se z přímé kontroly rodičů, touha po samostatnosti a dospělosti.¹²⁷ Na jednu stranu tedy chtějí mít některé starší rumunské děti více volnosti a nijak se neodlišovat od svých českých vrstevníků, na druhé straně je zde velký vliv výchovy, tradic a zvyklostí, na kterých rumunští rodiče trvají.

Tento vliv je patrný i při výběru dalšího vzdělávání na středních školách. V rámci udržení kontinuity vlivu rodičů na své děti mohou vycházející žáci dle výchovné poradkyně studovat pouze učební obory v nejbližším okolí, tím se však značně omezují možnosti dalšího studia.¹²⁸ Pravděpodobně je to dané vzdáleností středních škol, kde by děti musely být celý týden v domově mládeže a domů by jezdily jen na víkend. To se rozporuje s jejich výchovou v rodině a komunitě. Neustále se zde projevuje snaha rodičů o separaci a zamezení vlivu české kultury. Je potřeba vzít v úvahu i finance u mnohopočetných rodin. **Spolupráce a komunikace se školou** je opět rozdělená. U rodičů oslovených dívek je intenzivnější a otevřenější, podle zástupce rumunské komunity se nebrání ani školním kulturním a sportovním akcím i výletům. Dle slov výchovné poradkyně jich má více ale pořád strach z vlivu české kultury a mnozí v těchto akcích vidí jen ohrožení vlastních tradic a kultury.¹²⁹ Také je možné se domnívat, že jistý vliv zde hraje i náboženství, které, ač se projevuje pouze nošením šátku u děvčat, má pravděpodobně silnou pozici v myšlení a jednání rodičů.

Vztahy s českými dětmi jsou adekvátní věku. Žádné rasové ani diskriminační projevy se dle třídních učitelů neprojevují. Některé starší děti si již mohou své české kamarády pozvat do svých domovů. Netýká se to ale zdaleka všech. Pořád se zde projevují znaky separace, kdy je česká kultura nepřijatelná. Na druhou stranu je z rozhovorů patrná i první snaha o začlenění se do české společnosti. Je možné, že jistý vliv může mít i délka pobytu

¹²⁷ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 89.

¹²⁸ HOŘAVOVÁ, A: Ústní sdělení.

¹²⁹ HOŘAVOVÁ, A: Ústní sdělení.

v ČR. Rumunští rodiče, ačkoliv sami veškeré tradice a zvyky dodržují, již dnes nechtějí, aby se jejich děti od ostatních odlišovaly. Proto jim umožňují navštěvovat knihovnu i některé **zájmové kroužky**. Jedná se především o rodiče Nikoly, Milady i Radky. Dle slov vedoucí zájmového kroužku Šití opravdu Nikola i Radka kroužek navštěvují. I ostatní děti mají možnost si vybrat, ale zatím, podle dosavadních zjištění, bez úspěchu. Z informací vedoucí místní knihovny další rumunské děti z druhého stupně již knihovnu nenavštěvují.¹³⁰ Je možné, že je to také proto, že starším dětem přibývá více povinností ve škole i v domácnosti a nezbývá jim čas.

Rodina má ale také u starších dětí nenahraditelné a nezastupitelné místo. Plní především socializačně – výchovnou funkci, kdy její úlohou je připravit mladistvé na vstup do praktického života. Významným je ale také vliv mladší generace na starší v mnoha oblastech běžného života.¹³¹ To se děje v rumunských rodinách především kvůli jazykové bariéře starší generace. Mladí se snaží přiblížit běžný život ve škole i mimo ni svým rodičům. U některých se to daří lépe, jiní trvají jen na svých zásadách a používání rodného jazyka.

Společný čas v rodině se přesouvá od péče a pobývání času s rodiči k trávení volného času s vrstevníky, především z vlastní komunity. Návštěvy v rodinách a setkávání se v komunitě probíhají stále. Projevuje se snaha některých rodičů nechat dětem více volnosti, více jim důvěřovat. Nic se ale nemění na tom, že pomoc v domácnosti i v hospodářství je součástí volného času všech dětí. Starší navíc přebírají náročnější úkoly svých rodičů.

4.8 Shrnutí případové studie

Na základě získaných dat je možné provést shrnutí případové studie dle zvoleného tématu a cílů. Výzkumné šetření rozdělené na dvě skupiny mladších a starších dětí je dostatečné a zobrazuje reálný stav skutečnosti. Hlavní výzkumnou otázkou bylo, jak tráví rumunské děti svůj volný čas a jeho ovlivnění životem v komunitě a rodinnými zvyklostmi. Výsledkem je několik následujících stěžejních zjištění:

- pro obě věkové skupiny je důležité silné **rodinné pouto**,
- stále přetrvává **dobrovolná separace komunity**,
- **rodiče** jsou uznávanými autoritami,

¹³⁰ HRADILOVÁ, V: Ústní sdělení.

¹³¹ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 82.

- většinu volného času děti tráví v **rodinném kruhu**,
- **práce v domácnosti** je nedílnou součástí jejich života
- **tendence několika rodin začlenit své děti** do české společnosti.

Rodinný život a život v komunitě je nenahraditelným zdrojem kulturního povědomí o vlastním původu, tradicích a zvyklostech. Je ale také dosti svazující a odtržený od společenského dění. Většinu času tráví děti v rodině. Zčásti jde o čas vázaný, naplněný prací a pomocí v hospodářství a domácnosti, které jsou nedílnou součástí jejich života. Taková práce, kterou české děti znají dnes již jen od svých prarodičů nebo z filmů. Pro komunitu je však specifická. Svůj volný čas vyplňují také setkáváním s příbuznými a známými ve své komunitě. Zde je patrné, že zájem a výchova rodičů má pozitivní vliv i na chování dětí ve škole i na veřejnosti. Nejsou proto spojovány s žádnými kázeňskými prohřešky, jejich vystupování na veřejnosti je za každých okolností slušné, nevyvolávají konflikty ani na sebe nijak neupozorňují.

Nepřímo zjištěnou, ale velmi zajímavou skutečností je, že se **ani jedno dítě nezmiňuje v souvislosti s prožíváním volného času o televizi nebo o počítačích**. Má to jeden prostý důvod, který souvisí s jejich rodinným životem, životním stylem a přesvědčením. Televizi, mobilní telefon ani počítač totiž většinou rodiny nevlastní. To podporuje vyjádření dotazovaného zástupce rumunské komunity.¹³² Tento fakt se také projevuje v chování dětí, neboť pro mnohé české děti je mobilní telefon každodenním společníkem, a to i ve škole. Vliv sociálních sítí na jejich vývoj je mnohdy spíše negativní. To se rumunských dětí nedotýká. Přesto se v dnešní době bez počítačové techniky neobejdou ani oni. Škola nabízí přístup k počítačové technice v odpoledních hodinách pro všechny, kteří tuto možnost doma nemají. Všichni tak mají možnost splnit zadané úkoly do výuky, což rumunské děti, především z druhého stupně, využívají.

Rodiče z rumunské komunity se většinou nebrání tomu, aby děti navštěvovaly zájmové kroužky při základní škole. Nabídka volnočasových aktivit je dostačující a není nijak pro rumunské děti limitující. I přesto z celkového počtu 23 dětí se jedná pouze o čtyři žáky. Je to zřejmě z finančních důvodů, ale také zvyklostmi rumunské komunity a strachem ze ztráty vlastní kultury. Finanční nedostatek ale nelze brát doslova. Nelze říci, že by rodiny byly chudé v pravém slova smyslu. Otcové většinou pracují a je pravděpodobné, že

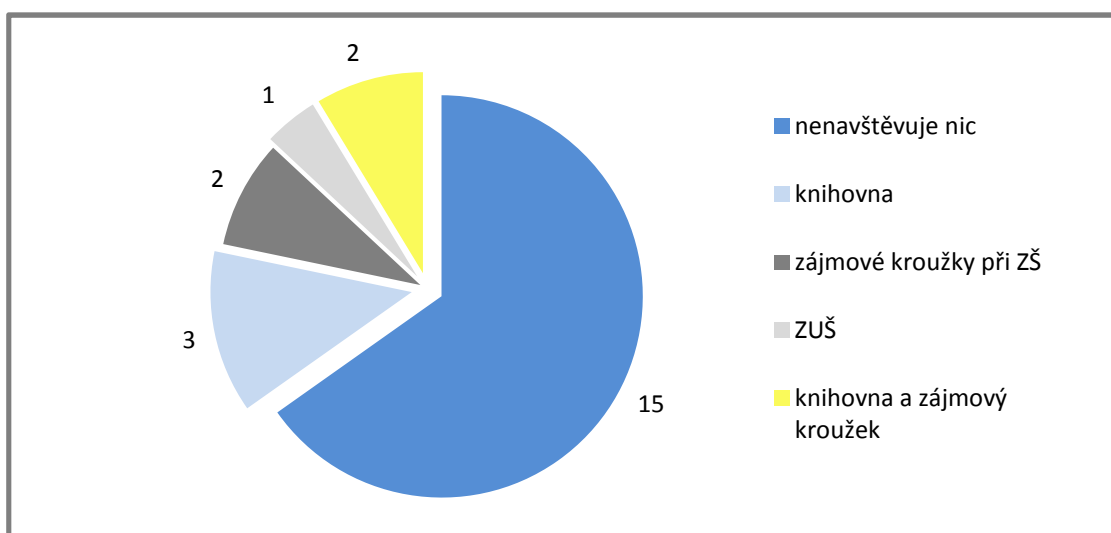
¹³² ZÁSTUPCE RUMUNSKÉ KOMUNITY: Ústní sdělení.

rodiny dostatečně využívají systému sociální podpory státu. Také dle slov třídních učitelů jsou školní poplatky hrazeny včas, děti nosí svačiny a chodí na obědy do školní jídelny. Proto je možné se domnívat, že jimi deklarovaný nedostatek financí prostě znamená jejich vydání za důležitější věci, například v rámci rodinných návštěv, výletů a provozu hospodářství tak, jak se zmiňují děti v rozhovorech. Úhrada případných nákladů na volný čas svých dětí není u všech prioritou.

Dívky se v rozhovorech nejvíce zmiňovaly o kroužku šití a některé jej i navštěvují. Do budoucna v rámci větší integrace dětí, by mohlo dojít k rozšíření nabídky zájmových kroužků o ruční práce a vaření pro dívky či manuální práce pro chlapce. O činnosti, které zůstanou v souladu s tradicemi rumunské komunity, a přitom pomohou k lepší a nenásilné integraci dětí do české společnosti.

Z dalších organizací zájmového vzdělávání je navštěvována pouze knihovna, a to celkem pěti žáky. Ve dvou případech se jedná o stejné děti, které chodí i do zájmového kroužku. Pouze jedna dívka navštěvuje ZUŠ, i když touha hrát na nějaký hudební nástroj se v rozhovorech objevuje často. Pro přehlednost je stav návštěvnosti volnočasových zařízení znázorněn níže v ilustračním grafu č. 2. Z uvedeného vyplývá, že možnost návštěvy volnočasového zařízení využívá pouze 35 % rumunských dětí.

Graf č. 2 – Počty rumunských dětí navštěvující volnočasová zařízení.

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků šetření a dotazování vybraných pedagogů a vedoucích zájmových kroužků a volnočasových zařízení.

Vztah ke škole a vzdělávání se u rumunských dětí neliší od českých. Mají své oblíbené předměty a své povinnosti do školy si plní vzorně, hned po příchodu domů. Také jejich vztahy ke spolužákům a kamarádům jsou běžné a nijak se zde neprojevuje odlišná národnost. Rodiče se školou komunikují podle svého přesvědčení, někteří více, jiní méně. Souvisí to také s jejich úrovní znalosti českého jazyka, která je mnohdy, především u matek, velmi nízká. Zde se projevují první rozdíly mezi jednotlivými rodinami. Lpění na tradicích u některých už není tak výrazné, česká kultura k nim pomalu proniká především prostřednictvím dětí. První, které prošly místní základní školou, jsou již dospělé a pomalu zakládají své nové rodiny. V budoucnu může být proto zajímavé sledovat, jaký vliv bude mít pro jejich vývoj komunita a do jaké míry česká kultura. Může se to projevit např. i tím, jaký jazyk u dětí bude při nástupu do první třídy převládat. Zatím proběhl pouze jeden česko-rumunský sňatek. Je možné, že jich bude přibývat, protože tradice domluvených sňatků slábne a mladí chtějí žít podle vlastních představ. Společným znakem je nechuť posílat děti na střední školy dále od domova, tedy tam, kde by musely bydlet v domovech mládeže. Proto jako nejvyšší dosažené vzdělání převažují učební obory, které se studují jen v nejbližším okolí.

Z celé případové studie jsou patrné dvě tendence. První, kdy převažuje dobrovolná separace většiny komunity, vliv vlastní kultury a lpění na tradicích, jazyku a víře. Vše české je nepřijatelné. Druhá, opačná, kdy několik rodin podporuje integraci vlastních dětí do české společnosti, uvolňuje svou uzavřenost a nebrání se vlivu české kultury.

Od doby prvních přistěhovalců již uplynulo dvacet let. Je možné, že nastává první průlom ve smýšlení o české kultuře. První snaha nelišit se a lépe se zapojit do okolního života. Žít zde ne jen jak na návštěvě, ze které se jednou vrátí, ale jako plnohodnotný člen společnosti, který má co nabídnout.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo prozkoumat trávení volného času dětí rumunských přistěhovalců na Javornicku. Zjistit a porozumět tomu, jak děti z uvedené komunity tráví svůj volný čas a jaký vliv má na trávení volného času rodina a komunita, ve které žijí. Pomocným cílem bylo prozkoumání současné nabídky volnočasových aktivit v dané oblasti.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. K sepsání teoretické části byla pečlivě prostudována odborná literatura, doplněná internetovými zdroji, informacemi od zástupce rumunské komunity a od starosty Bílé Vody. První část se týkala vymezení volného času, druhá popisovala problematiku migrace a imigrantů a třetí část byla věnována konkrétní komunitě rumunských přistěhovalců. Praktickou část tvoří případová studie, jež byla vytvořena metodou polostrukturovaných rozhovorů s rumunskými žáky základní školy v Javorníku ve věku 9 – 14 let, podpořena doplňujícími informacemi od pracovníků volnočasových zařízení a pracovníků základní školy. Získaná data byla dále analyzována a zpracována do případové studie rozdělené na mladší a starší školní věk.

Výsledkem výzkumu bylo zjištění, že trávení volného času rumunských dětí probíhá především v rodinném kruhu a také v rámci rumunské komunity. Běžná volnočasová zařízení či zájmové kroužky, až na malé výjimky, téměř nevyhledávají. Je to dáno nedostatkem financí vydávaných na jiné, pro ně důležitější věci, ale také snahou zachovat si svou autonomnost, vlastní tradice a kulturu.

Přínosem této práce je zmapování prožívání volného času rumunských dětí. Do budoucna by se mohla dále řešit otázka, jak rodiče přesvědčit ve větší důvěru ve volnočasové instituce a děti více motivovat k návštěvě některých zájmových kroužků, které by pro ně mohly být velkým přínosem. Významným přínosem je také lepší pochopení rumunské kultury, proč a jak jednájí a jaký vliv to má na budoucí generace. Život dětí druhé generace je na samém začátku. Jaký bude jejich život a jestli dokážou lépe skloubit soužití dvou kultur, najít porozumění a soulad bude úkolem opět jejich rodičů. Těch rodičů, kteří už poznali českou kulturu a prošli českým vzdělávacím systémem.

Osobní přínos pro autorku lze spatřovat v hlubším poznání celé komunity, sblížení s jejími některými členy, což je možné využít k prohloubení důvěry a lepší komunikaci s rodiči a využít toho ve svém zaměstnání na základní škole. Jako prostředník mezi rumunskými rodiči a učiteli napomoci ke sblížení a pochopení.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty

1. BARŠOVÁ, Andrea a BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. Monografie; sv. č. 15. ISBN 80-210-3875-6.
2. DLUHOŠOVÁ, Helena. Integrace cizinců v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*, 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 75 - 87. ISBN 80-7178-6489.
3. DRBOHLAV, Dušan et al. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 207 s. Studie; sv. 66. ISBN 978-80-7419-039-1.
4. FÁBEROVÁ, Andrea. Uprchlíci v České republice v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*, 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 60 - 70. ISBN 80-7178-6489.
5. HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
6. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
7. KELAROVÁ, Kateřina et al. *Manuál pedagogů mimovýukových aktivit*. [Praha]: IPPP ČR, ©2008. 80 s. ISBN 978-80-86856-54-4.
8. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.
9. KOCOUREK, o čem je multikulturní výchova?. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*, 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 34 - 47. ISBN 80-7178-6489.
10. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 215 s. ISBN 978-80-262-0643-9.
11. KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
12. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
13. MOREE, Dana et al. *Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu* [CD-ROM]. Praha: Člověk v tísni, ©2008. ISBN 978-80-86961-61-3.
14. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

15. PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006. 263 s. První pomoc pro pedagogy; 4. ISBN 80-7254-866-2.
16. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 309 s. Studie; sv. 60. ISBN 978-80-7419-023-0.
17. ŠIROŇOVÁ, Táňa. Děti a mládež a výchova k toleranci. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*, 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 75 - 87. ISBN 80-7178-6489.
18. ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2.
19. TRBOLA, Robert, ed. a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, ed. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. I, Integrovaná politika*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 181 s. ISBN 978-80-87474-19-8.
20. TRBOLA, Robert, ed. a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, ed. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. II, Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 186 s. ISBN 978-80-87474-20-4.
21. TROMBÍK, Petr. Azylanté v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*, s. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 73. ISBN 80-7178-6489.
22. UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. 1. vyd. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012. 273 s. ISBN 978-80-87112-65-6.
23. HUGUES, Robert. *Culture of Complaint. The Fraying of America*, Oxford, Oxford University Press, 1993, s. 28.

Elektronické dokumenty

24. BÍLÁ VODA: *Informace o obci: Současnost* [online]. 2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <<http://www.bilavoda.cz/informace-o-obci/soucasnost/>>
25. BÍLÁ VODA. *Spolky a sdružení: Hasiči* [online]. 2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <<http://www.bilavoda.cz/spolky-sdruzeni/hasici/>>
26. BÍLÁ VODA. *Události v obci: Kam za kulturou* [online]. 2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <<http://www.bilavoda.cz/udalosti-v-obci/kam-za-kulturou/>>
27. BÍLÁ VODA. *Informace o obci: Knihovna* [online]. 2011 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <<http://www.bilavoda.cz/informace-o-obci/knihovna/>>
28. CENTRA NA PODPORU INTEGRACE CIZINCŮ: *Informace o projektu* [online]. 2013 [cit. 2015-08-17]. Dostupné z: <<http://www.integracnicentra.cz/Onas/InformaceOProjektu.aspx>>
29. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Cizinci: Cizinci v ČR. Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-07-19]. Dostupné z: <htt-

ps://www.czso.cz/documents/11292/27325699/KIC_2015.pdf/e517096f-a4ca-4963-b6be-bd1f1627b71e?version=1.0

30. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online]. c2014, [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm>
31. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-08-13]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>>
32. ČEŠTINA PRO CIZINCE: Občanství. *Informace o zkoušce z českého jazyka* [online] 2015 [cit. 2015-08-18]. Dostupné z: <http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_CZ>
33. ČEŠTINA PRO CIZINCE: Občanství. *Udělování státního občanství ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-08-18]. Dostupné z: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=zadost-o-udeleni-statniho-obcanstvi-cr&hl=cs_CZ
34. ČLENSKÉ STÁTÝ EU: *Členské státy* [online]. 2010 [cit. 2015-11-19]. Dostupné z: <http://www.clenskestaty.eu/products/rumunsko/>
35. EUROPEAN COMMISSION - PRESS RELEASE: *Managing migration better in all aspects: A European Agenda on Migration* [online]. 2015 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4956_en.htm
36. INKLUZIVNÍ ŠKOLA: *Cizinci v českých školách* [online]. 2013 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <<http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/odkud-cizinci-prichazeji>>
37. INKLUZIVNÍ ŠKOLA: *Bariéry cizinců na české škole* [online]. 2013 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <<http://www.inkluzivniskola.cz/migrace/bariery-cizincu-na-ceske-skole>>
38. INKLUZIVNÍ ŠKOLA: *Zařazení do ročníku* [online]. 2013 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <<http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/zarazeni-do-rocniku>>
39. INKLUZIVNÍ ŠKOLA: *Volnočasové aktivity* [online]. 2013 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <<http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/volnocasove-aktivity>>
40. LETNIČNÍ CÍRKVE. *Víra.cz, křesťanství.cz: Otázky* [online]. 2015 [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: <<http://www.vira.cz/otazky/Letnicni-cirkve.html>>
41. MĚSTO JAVORNÍK. *Základní umělecká škola Javorník* [online]. 2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <<http://www.mestojavornik.cz/index.php?id=zus.html>>
42. MĚSTO JAVORNÍK. *Město Javorník* [online]. 2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <<http://www.mestojavornik.cz/>>
43. MĚSTSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO JAVORNÍK. *Knihovna: Městská knihovna dr. Rudolfa Zuberu* [online]. 2013 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.kulturnidumjavornik.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=186&Itemid=211>

44. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky* [online]. 2001. 2001 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>>
45. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Informace o vzdělávání cizinců na území ČR pro Krajské úřady a základní školy* [online]. 2012 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/informace-o-vzdelavani-cizincu-na-uzemi-cr-pro-krajske-urady>>
46. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2013 [cit. 2015-07-24]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>>
47. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Školský zákon* [online]. 2015 [cit. 2015-08-06]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>>
48. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *SP - Střediska integrace menšin: SIM - Střediska integrace menšin* [online]. 2015 [cit. 2015-08-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/sp-strediska-integrace-mensin>
49. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Azyl, migrace a integrace: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky* [online]. 2014 [cit. 2015-08-16]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>
50. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistiky. Cizinci s povoleným pobytem*. [online]. 2016 [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>>
51. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Titulní stránka: Metodické doporučení ředitelům škol_vyuka_zaci-cizinci.doc* [online]. 2013 [cit. 2015-08-17]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/17378?highlightWords=vyrovn%C3%A1vac%C3%AD+t%C5%99%C3%ADdy>>
52. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Terminologický slovník*. [online]. 2010, [cit. 2015-07-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>>
53. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Pobyt cizince v azylových zařízeních* [online]. Odbor azylové a migrační politiky, 2009 [cit. 2015-07-19]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-pobyt-cizince-v-azylovych-zarizenich.aspx>>
54. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Sbírka zákonů a mezinárodních smluv*. [online]. 2015, [cit. 2015-11-14]. Dostupný z <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>
55. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Jednání a dokumenty: Předpis 104/1991 Sb.* [online]. 2012 [cit. 2015-08-06]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=104&r=1991>>

56. SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MV. *Centrum na podporu integrace cizinců*. [online]. c2009-2014, [cit. 2015-24-7]. Dostupné z: <<http://www.integracnicentra.cz/PoskytovaneSluzby/KurzyCeskehoJazyka.aspx>>
57. TRVALÝ POBYT. *Čeština pro cizince: Informace o zkoušce* [online]. [cit. 2015-07-22]. Dostupné z:< http://trvaly-pobyt.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce&hl=cs_CZ >
58. ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka / Základní škola Javorník* [on-line]. c2011, [cit. 2015-07-28]. 7 s. (PDF). Dostupné z: <<http://dumy.zsjavornik.cz/files/%C5%A1koln%C3%AD%20vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%AD%20program/SVP-ZS-JAVORNIK-2014-priloha-druzina.pdf> >

Ústní zdroje

59. ZÁSTUPCE RUMUNSKÉ KOMUNITY: Ústní sdělení. Bílá Voda. 28. 6. 2015.
60. KOCIÁN, Miroslav: Ústní sdělení. Bílá Voda. 28. 7. 2015.
61. HOŘAVOVÁ, Alena: Ústní sdělení. Javorník. 15. 11. 2015
62. HRADILOVÁ, Věra: Ústní sdělení. Javorník. 10. 12. 2015

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Přehled cizinců v ČR v rámci tzv. TOP 10.

Obrázek č. 2 – Přehled počtu žadatelů o udělených azylů v letech 1998 – 2013.

Obrázek č. 3 – Přehled počtu žáků cizinců ve školním roce 2014/2015.

Seznam grafů

Graf č. 1 – Podíl institucí pro výchovu ve volném čase v ČR (vyjádřeno v %).

Graf č. 2 – Počty rumunských dětí navštěvující volnočasová zařízení.

Abecední seznam zkratk

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EHP – Evropský hospodářský prostor

EU – Evropská unie

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

OSN – Organizace spojených národů

SERRJ – Evropský referenční rámec pro jazyky

SIM – Středisko integrace menšin

SIP – Státní integrační program

USA – Spojené státy americké

YMCA – Křesťanské sdružení mladých mužů

YWCA – Křesťanské sdružení mladých žen

ZUŠ – Základní umělecká škola Javorník

ZŠ – Základní škola Javorník, okres Jeseník

Přílohy

Příloha č. 1 – Nabídka zájmových útvarů ZŠ Javorník I.

Školní rok 2014 - 2015

NABÍDKA ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ

Naše škola připravila pro žáky předběžnou nabídku kroužků pro letošní školní rok, tradičně většinu ve spolupráci se Střediskem volného času DUHA Jeseník. Cena za kroužky se zpravidla pohybuje ve výši 200 Kč/rok.

Žáci se sociálním znevýhodněním mají kroužky zdarma (nutné je potvrzení ze sociálního odboru).

Podrobnější informace získáte u jednotlivých vedoucích. Kontakt na ně, případně další informace vám poskytne zástupce ředitele školy p. Bury.

Budeme rádi, když naše děti této možnosti smysluplně trávit volný čas, maximálně využijí.

z. ř. Marek Bury

	ZÚ pod SVČ DUHA Jeseník	vedoucí	ročník	Rozvrh (orientačně)	
				den, místo, čas	
1.	Basketbal - starší minižákyně	I. Dubovan	6.-7.	Po, St, Pá	15:30-17:30 Hala
2.	Basketbal - mladší minižákyně	I. Dubovan	4.-5.	St	Malá tělocvična, Pá Hala 14-15:30
3.	Pohybové hry	I. Dubovan	1.-4.	Čt	14:30-16 Malá tělocvična
4.	Pohybové hry – hula-hop	D. Polčáková	1.-6.	Út	14-16 Hala
5.	Kopaná - přípravka	M. Bury	1.-5.	Po, Čt	16-18 Dynamo; od listopadu hala Po, Čt 14-16
6.	Kopaná - žáci Bernartice	A. Chromík	6.-9.	Út, Čt	(hřiště, hala Bernartice)
7.	Pohybové hry	I. Dubovan	1.-4.	Čt	14:30-16 Malá tělocvična
8.	Florbal	A. Chromík	5.-9.	St	13:30-15:30 Hala
9.	Florbal	I. Žáčková	1.-4.	Út	16-17 Malá tělocvična
10.	Lezecký	P. Janeček	5.-9.	Pá	17:30-19 Hala
11.	Vybíjená	J. Dzubáková	3.-5.	Po	14-15:30 Malá tělocvična
12.	Badminton	J. Matuška	6.-7.	St	17-19 Malá tělocvična
13.	Šachy	M. Zajonc	1.-9.	St	14-16 9.A
14.	Pěvecký I. (Sluníčko)	D. Petřeková	1.-5.	St, Čt	13:30-14:30 Učebna HV - pavilon
15.	Šíkula - hlavolamy, kvízy, rébusy, logické hry, hádanky	M. Rychlá	3.-6.	St	14-15:30 4.B
16.	Logik	M. Nemeškalová	6.-9.	Po	14-15:30 učebna CJ

	ZÚ mimo SVČ DUHA Jeseník	vedoucí	ročník	Cena Kč za pololetí	Rozvrh (orientačně)	
					den, místo, čas	
1.	Školní časopis	M. Nemeškalová, I. Mikulenková	6.-9.	0,-	St	14-15:30 učebna PC – financováno EU
2.	Ruční práce	J. Harbichová, P. Bařová	6.-9.	0,-	St	14-15:30 Škol. dílny – financováno EU
3.	Dřevovýroba	M. Gavlas	6.-9.	0,-	St	14-15:30 Škol. dílny – financováno EU
4.	Stolní tenis	P. Žejdlík, P. Kotas	1.-9.	Oddílový příspěvek	Út	17-19, Pá 17-20 Malá tělocvična
5.	Modelář - plastické modely	M. Kuna	4.-9.	200,-	Po	15-17 Školní dílny
6.	Zumba (8 – 14 let)	A. M. Filová	3.-9.	300,-	Čt	18:00-19:00 Malá tělocvična

Příloha č. 2 – Nabídka zájmových útvarů ZŠ Javorník II.

Školní rok 2015 - 2016

NABÍDKA ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ

Naše škola připravila pro žáky předběžnou nabídku kroužků pro letošní školní rok, tradičně většinu ve spolupráci se Střediskem volného času DUHA Jeseník. Cena za kroužky se zpravidla pohybuje ve výši 200 Kč/rok.

Žáci se sociálním znevýhodněním mají kroužky zdarma (nutné je potvrzení ze sociálního odboru).

Podrobnější informace získáte u jednotlivých vedoucích. Kontakt na ně, případně další informace vám poskytne zástupce ředitele školy p. Bury.

Budeme rádi, když naše děti této možnosti smysluplně trávit volný čas, maximálně využijí.

z. ř. Marek Bury

	ZÚ pod SVČ DUHA Jeseník	vedoucí	ročník	Rozvrh (orientačně)	
				den, místo, čas	
1.	Basketbal - žákyně	I. Dubovan	6.-7.	Po, St, Pá	15:30-17:30 Hala
2.	Basketbal - minižákyně	I. Dubovan	2.-5.	St	Malá tělocvična, Pá Hala 14-15:30
3.	Volejbal	R. Kroupa	4.-7.	Po	14:00-15:30 Hala
4.	Volejbal	I. Karešová	7.-9.	Čt	15:15-16:45 Malá tělocvična
5.	Hula-hop (dívký)	D. Bury	1.-3.	Čt	14:45-16 Malá tělocvična
6.	Kopaná - žáci Bernartice	A. Chromík	6.-9.	Út, Čt	(hřiště, hala Bernartice)
7.	Florbal	A. Chromík	5.-9.	St	13:30-15:30 Hala
8.	Florbal	I. Žáčková	1.-4.	Út	16-17 Malá tělocvična
9.	Lezecký	P. Janeček	5.-9.	Čt	15:15-17 Hala
10.	Badminton	J. Matuška	6.-9.	St	17-19 Malá tělocvična
11.	Šachy	M. Zajonc	3.-9.	St	14-16 9.A
12.	Školní časopis	M. Nemeškalová, I. Mikulenková	6.-9.	St	14-15:30 učebna PC
13.	Pěvecký I. (Sluníčko)	D. Petřeková	1.-5.	Po, Čt	13:30-14:30 Klášter 2.A
14.	Šíkula - hlavolamy, kvízy, rébusy, logické hry, hádanky	M. Rychlá	1.-3.	St 1.úř. 12:30-13:30; 2.-3.úř. 13:30-14:30	Klášter 1.B
15.	Ruční práce - vyšívání, háčkování...	P. Baťová	5.-9.	St	14-15 Školní dílny
16.	Šití	P. Matušková	5.-9.	St	15-16 Školní dílny
17.	Dramatický	M. Vašíčková	3.-9.	Čt	14-16
18.	Angličtina (konverzace/doučování)	M. Nemeškalová	3.-9.	St	13-14 učebna PC nebo CJ

	ZÚ mimo SVČ DUHA Jeseník	vedoucí	ročník	Cena Kč za pololetí	Rozvrh (orientačně)	
					den, místo, čas	
1.	Stolní tenis	P. Žejdlík, P. Kotas	1.-9.	Oddílový příspěvek	Út	17-19, Pá 17-19 Malá tělocvična
2.	Modelář - plastické modely	M. Kuna	4.-9.	300,-	Po	15-17 Školní dílny (max. 4 žáci)
3.	Zumba (8 - 14 let)	A. M. Filová	3.-9.	300,-	Čt	18:00-19:00 Malá tělocvična

Příloha č. 3 – Čestné prohlášení a informovaný souhlas

Jedná se o účelově vytvořené formuláře pro potřeby zpracování případové studie. Čestné prohlášení i informovaný souhlas byl předkládán vždy na dvou samostatných listech.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, níže podepsaná **Pavla Matušková**, narozena 14. 4. 1977, bytem: 17. listopadu 487, Javorník 790 70 tímto v rámci případové studie k bakalářské práci s názvem: „Volný čas dětí přistěhovalců na Javornicku“ čestně prohlašuji, že:

- získané údaje a informace budou použity výlučně pro potřeby vypracování mé bakalářské práce,
- se v žádném případě nejedná o výzkum pro ministerstvo vnitra,
- bude zachována anonymita všech zúčastněných.

Jsem si vědoma toho, že pokud by mnou uvedené informace byly použity jinak, budu čelit všem z toho vyplývajícím právním následkům.

V Javorníku, dne

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Souhlasím s tím, aby se můj syn/dcera mohla zúčastnit krátkého rozhovoru na téma **VOLNÝ ČAS A MOJE ZÁJMY**.

Rozhovor je anonymní, nikde nebudou použita jména ani jiné osobní údaje.

Získané informace budou použity pouze pro účely mé bakalářské práce.

Podpis rodičů:.....

Příloha č. 4 – Základní rámec připravených otázek

1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?
2. Jak se ti líbí ve škole?
3. Co tě ve škole nejvíc baví?
4. Co ti ve škole chybí?
5. Kdo je ve třídě tvůj největší kamarád/ka?
6. Jsou to jen rumunské děti nebo i české?
7. Kdy se s ním vídáš?
8. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?
9. Navštěvuješ některý z nich?
10. Pokud ano, tak, jaký?
11. Pokud ne, proč se nepřihlásíš?
12. Chtěl/a bys sám do nějakého chodit?
13. Co si myslí tvoji rodiče o kroužcích?
14. Jaké volnočasové zařízení navštěvuješ mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal, nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě...)
15. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?
16. Co děláš o víkendu?
17. Trávíš volný čas s rodiči?
18. Můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?
19. A co by sis přál nejvíc dělat ve volném čase?

Příloha č. 5 – Rozhovory

Tučně jsou vyznačeny základní i doplňující otázky a upřesňující informace tazatelky.

ANTONÍN

1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?

Já mám 9 a chodím do 3. B

2. Jak se ti líbí ve škole?

Líbí, hrajeme hry a tak...

3. Co tě ve škole nejvíc baví?

Nejvíc asi... (dlouho přemýšlí) matematika. Moc mě baví hrát bingo, už jsem dvakrát vyhrál.

4. Co ti ve škole chybí?

Nevím, asi nic, je to dobrý tak, jak to je.

5. Kdo je ve škole tvůj největší kamarád/kamarádka?

Já mám hodně různých kámošů. Ale asi Honza.

6. Je to jen rumunský chlapec nebo český?

Český.

7. Kdy se s ním vídáš?

Jen ve škole.

8. Proč ne i odpoledne?

Protože on nebydlí v Bílé Vodě a já už odpoledne jedu hned domů.

9. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?

Ne a ani mě to moc nezajímá, stejně do žádného nechodím... ale vlastně znám basket.

10. A chtěl bys do nějakého chodit?

Jo, strašně moc do basketu, ale nemůžu, už jsem se ptal mamky.

11. A proč se nemůžeš nepřihlásit?

Mamka říkala, že to je moc peněz a ona nemá peníze.

12. Navštěvuješ nějaké jiné volnočasové zařízení mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě...)

Co je volnočasové zařízení? **Právě třeba knihovna nebo bazén.** Tak to ne. **A co na hřiště, chodíš?** Taky ne, ono je to tam rozbité a mamka nechce, abychom tam chodili. Někdy tam jsou velký děcka z bytovky a ty nám nadávají a smějou se nám.

13. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?

No, když přijedu domů, tak se najím a pak si musím hned udělat úkoly. Pak si s bráchama hrajeme venku nebo doma, to je jedno a večer musím pomáhat babičce a dědovi. **A co třeba?** Třeba s nimi zavírám slepice nebo krmíme králíky a tak.

14. A co děláš o víkendu?

No většinou jsme doma, hrajeme si a taky chodím za rukama a pak jdeme ven a hrajeme si na vojáky nebo na zahradě u Benyho hrajeme fotbal.

15. A trávíš volný čas i s rodiči?

Jo, musím jim pomáhat, hlavně s krmením zvířat a taky někdy s mamkou vařím. **A jeďte třeba na výlet?** Ne to ne, pořád jsme doma, ale chtěl bych jet taky do Rumunska (toužebný výraz), Beny tam jezdí s rodiči za babičkou a dědou. Ale moje babička i děda bydlí s námi doma. **A nikoho jiného tam nemáte?** To nevím.

16. Můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?

Né... (smích)

17. A co by sis přál nejvíc dělat ve volném čase?

Hrát si s klukama na vojáky... (smích)

STANDA

1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?

10 a chodím do 4. B.

2. Jak se ti líbí ve škole?

Moc ne.

3. Co tě ve škole nejvíc baví?

(dlouho přemýšlí) Výtvarka.

4. Co ti ve škole chybí?

(zase dlouho přemýšlí) Asi nic.

5. Kdo je ve škole tvůj největší kamarád/kamarádka?

Nevím, moc nemám kamarády. **A proč si to myslíš?** Tak, moc se se mnou nikdo nebaví. Spíš jenom Dan (pozn. autorky – rumunský chlapec).

6. Je to rumunský nebo český chlapec?

Rumunský, bydlí kousek od nás.

7. A kdy se s ním vídáš?

No když jsem doma, tak za ním někdy jdu a jezdíme na kole.

8. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?

Ne nevím.

9. A chtěl bys do nějakého chodit?

Ne.

10. A proč se nechceš přihlásit?

Nebaví mě to.

11. Navštěvuješ nějaké jiné volnočasové zařízení mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal, nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě...)

Taky ne.

12. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?

Přijdu domů, a jak se najím, tak jdu pomáhat bratrovi. Děláme spolu dřevo. Taky se starám o kozu a slepice. Potom někdy pomáhám mamce vařit, když už je na dvoře všechno hotové. **A hraješ si?** Jo, mám psa a s ním rád hraju a taky jezdím s Danem na kole.

13. A co děláš o víkendu?

Taky to co jindy, hraju si, jezdím na kole a pomáhám bratrovi. A taky poslouchám harmoniku. **A jak ji posloucháš?** No mám sluchátka a tam ji poslouchám, na kazetě. **Takže máš walkmana?** Asi, nevím...(váhá) jak se to jmenuje.

14. A trávíš volný čas i s rodiči?

Jo, s mamkou někdy vařím a tatškovi pomáhám na dvoře.

15. Můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?

Ne.

16. A co by sis přál nejvíc dělat ve volném čase?

Nejvíc bych chtěl poslouchat tu harmoniku, moc se mi to líbí... (přemýšlí) a taky si hrát s Danem.

VÁCLAV

1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?

11 a chodím do 5. B.

- 2. Jak se ti líbí ve škole?**
Celkem to jde.
- 3. Co tě ve škole nejvíc baví?**
No...asi tělocvik a informatika.
- 4. Co ti ve škole chybí?**
Nevím...asi nic.
- 5. Kdo je ve škole tvůj největší kamarád/kamarádka?**
David, sedím s ním v lavici.
- 6. Je to rumunský nebo český chlapec?**
Český.
- 7. A kdy se s ním vídáš?**
Jenom ve škole. **Odpoledne třeba ne?** Ne, on bydlí v Javorníku a já v Bílé Vodě.
- 8. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?**
No... vím, dostávali jsme přece nabídku (první úsměv).
- 9. A chtěl bys do nějakého chodit?**
Ne.
- 10. A proč se nechceš přihlásit?**
Nevím. **Nic tě v nabídce nezaujalo?** Nevím, asi ne.
- 11. Navštěvuješ nějaké jiné volnočasové zařízení mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal, nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě...)**
V Bílé Vodě chodím do knihovny.
- 12. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?**
Jdu do školky a vyzvednu sourozence, a pak jedeme domů. Najím se a někdy si udělám úkoly, a pak si buď hrajeme venku s klukama, nebo si třeba čtu.
- 13. A co děláš o víkendu?**
Tak většinou jsme doma nebo jdeme s klukama ven, hrajeme si třeba fotbal.
- 14. A trávíš volný čas i s rodiči?**
Ano, když třeba někam jedeme na výlet nebo jsme spolu na zahradě, tam pomáhám.
- 15. Můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?**
Ne, to nemůžu.
- 16. A co by sis přál nejvíc dělat ve volném čase?**

Nevím... (déle přemýšlí) asi nic, teda jakože bych chtěl jenom lenošit a odpočívat.

KLÁRA

1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?

10, chodím do 4. B

2. Jak se ti líbí ve škole?

Jo, dá se to...(smích).

3. Co tě ve škole nejvíc baví?

Informatika, plavání, výtvarka i tělocvik, čtení...(smích) už nevím.

4. Co ti ve škole chybí?

Asi nic.

5. Kdo je ve škole tvůj největší kamarád/ka?

Karolína.

6. Jsou to rumunská nebo česká dívka?

Česká.

7. Kdy se s ní vídáš?

Jen ve škole. Ale už je v šesté třídě.

8. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?

Vím.

9. Navštěvuješ některý z nich?

Zatím ne.

10. A přihlásíš se?

Chtěla bych se přihlásit do šití. To by mě bavilo.

11. A co si myslí tvoji rodiče o kroužcích?

Nevím... (přemýšlí). **A vadilo by mamce, kdybys do nějakého chodila?** Myslím, že ne, ale zatím jsem do žádného nechodila.

12. Navštěvuješ nějaké jiné volnočasové zařízení mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal, nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě)

Ne.

13. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?

No, když přijdu ze školy, tak se najím a udělám si úkoly. A pak tak různě... někdy pomáhám mamce nebo jdeme jen tak s holkama ven.

14. A co děláš o víkendu?

Většinou jsme doma. Nebo občas jdeme akorát k tetě na návštěvu.

15. Trávíš volný čas i s rodiči?

Někdy, když třeba jedeme nakupovat nebo k někomu na návštěvu.

16. A můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?

Ne.

17. Co by sis přála nejvíc dělat ve volném čase?

Já bych chtěla hrát na kytaru. **A ptala ses mamky?** Jo, ale my kytaru nemáme, ale vím, že v hudebce půjčují, protože Pavlík i Julča ji mají půjčenou. Ale mamka moc nechce, abych tam chodila, tak asi nic....

DANA

1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?

11 a chodím do 5. B

2. Jak se ti líbí ve škole?

Mně se líbí....(smích).

3. Co tě ve škole nejvíc baví?

Angličtina a informatika.

4. Co ti ve škole chybí?

Nic.

5. Kdo je ve škole tvůj největší kamarád/ka?

Lucka.

6. Jsou to rumunská dívka?

Ne, česká.

7. Kdy se s ní vídáš?

Ve škole, chodíme spolu do třídy a potom i odpoledne, protože bydlí v Bílé Vodě.

8. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?

Ano, vím.

9. Navštěvuješ některý z nich?

Ne.

10. Tak proč se nepřihlásíš?

Nechci, mě nic nezaujalo.

- 11. A co si myslí tvoji rodiče o kroužcích? Dovolili by ti chodit, pokud by si chtěla?**
Jo, dovolili, kdybych chtěla.
- 12. Navštěvuješ nějaké jiné volnočasové zařízení mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal, nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě...)**
Chodím do knihovny, tady v Javorníku. **A v Bílé Vodě?** Tam nikam.
- 13. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?**
Přijdu domů, převleču se a najím se a pak si většinou udělám hned úkoly. A potom si třeba hraju, nebo chodíme se sestrami ven. Třeba k sestřenicím.
- 14. A co děláš o víkendu?**
Jsme doma.
- 15. Trávíš volný čas i s rodiči?**
Moc ne, nebo spíš jsme spolu doma, ale my děti jsme víc spolu než s rodiči.
- 16. A můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?**
Ne...ani ne.
- 17. Co by sis přála nejvíc dělat ve volném čase?**
Chtěla bych hrát na akordeon nebo na harfu...(toužebný výraz). Ale do hudebky nechodím, ale moc bych si to přála.

RADKA

- 1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?**
13 a chodím do 7. A
- 2. Jak se ti líbí ve škole?**
Dobrý...(smích).
- 3. Co tě ve škole nejvíc baví?**
Výtvarka a výchova k občanství. **A proč zrovna výchova k občanství?** Máme hodnou paní učitelku a dnes jsme tvořili pravidla třídy, to bylo super, ještě je budeme přistě malovat na plakát, tak se těším (úsměv).
- 4. Co ti ve škole chybí?**
Nevím...(přemýšlí) asi nic.
- 5. Kdo je ve škole tvůj největší kamarád/ka?**
Asi Lucka.
- 6. Je to rumunská dívka?**

Ne, je česká.

7. Kdy se s ní vídáš?

Normálně ve škole, a potom i odpoledne, bydlí taky v Bílé Vodě. Chodíme spolu ven.

8. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?

Jo, vím...(přemýšlí).

9. Navštěvuješ některý z nich?

Zatím ne, ale budu chodit do šití. Mamka na mě nemá čas a já bych to chtěla umět.

10. A co si myslí tvoji rodiče o kroužcích?

Mamka je ráda, že budu chodit do šití, protože jsem ji pořád otravovala, aby mě to naučila, ale ona nemá čas.

11. Navštěvuješ nějaké jiné volnočasové zařízení mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal, nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě...)

Já chodím do knihovny, ale tady v Javorníku. A chtěla bych chodit na koně, ale mamka se bojí, že bych spadla, tak mě nechce pustit a taky se ty jízdy musí platit, a to je moc drahé.

12. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?

Tak... přijdu domů ze školy, najím se. Někdy uklidím pokojík a udělám si úkoly. Chodím ven s holkama. **A kam třeba, na hřiště?** Ne tam nic není, všechno je rozbité, radši jsme jen tak na zahradě, třeba u Denči. Oni mají velkou a pěknou zahradu.

13. A co děláš o víkendu?

V pátek většinou uklidíme, někdy až v sobotu... a v neděli máme hosty. Nebo jdeme my k někomu na návštěvu.

14. Trávíš volný čas i s rodiči?

Ani moc ne, spíš s holkama a se sestrami. Jenom když mamce pomáhám, třeba když potřebuje pomoc v kuchyni nebo pohlídat sestru. A taťka je hodně v práci.

15. A můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?

Tak napůl (smích).

16. Co by sis přála nejvíc dělat ve volném čase?

Strašně moc bych chtěla jezdit na těch koních. O prázdninách jsme byli u sestřenice v Rumunsku a oni mají koně i poníky a dvakrát jsem na nich jela. Moc se mi to líbilo. Škoda, že tady nemůžu jezdit...(smutná).

NIKOLA

1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?

12 a chodím do 6. A

2. Jak se ti líbí ve škole?

Trošku jo...(smích).

3. Co tě ve škole nejvíc baví?

Plavání.

4. Co ti ve škole chybí?

Nevím...(přemýšlí) asi nic.

5. Kdo je ve škole tvůj největší kamarád/ka?

Dříve to byla Míša, ale teď už se spolu nebavíme. A tak nevím, asi nikdo. **Ale nějaké kamarádky přece ve škole máš?** Jo, to jo, ale to se jen bavíme ve třídě.

6. Jsou to tedy rumunské děti?

Ne, i české.

7. Kdy se s nimi vídáš?

Jen ve škole.

8. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?

Ano, vím.

9. Navštěvuješ některý z nich?

Budu chodit do šití.

10. A co si myslí tvoji rodiče o kroužcích?

Do šití můžu chodit, ale ještě bych chtěla chodit do houslí a to nevím, jestli mi mamka dovolí. **A proč myslíš, že by ti to nedovolila?** Ona by mi to povolila, ale moc se tam platí.

11. Navštěvuješ nějaké jiné volnočasové zařízení mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal, nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě...)

Ano, chodím ještě do knihovny.

12. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?

Přijdu domů a najím se. Potom si udělám úkoly. Někdy chodíme ven nebo za sestřenicí. **A co děláte venku, chodíte třeba na hřiště?** Ne tam ani ne, je to tam dost rozbité

a mamka ani nechce, abychom tam chodili. Radši jsme u nás na zahradě nebo u sestřenice. Taky se starám o zvířata, máme kozy a ovce, králíky a slepice. Ale to jenom, když musím. (smích). Raději mám svoje domácí mazlíčky, mám psa, kočku rybičky a křečka, a to mě baví.

13. A co děláš o víkendu?

Když je hezky, tak máme venku na zahradě bazén... chodíme ven a tak, nic zvláštního neděláme.

14. Trávíš volný čas i s rodiči?

No, když doma pomáhám, jinak ani moc ne, spíš se sestrami.

15. A můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?

Ne... (smích).

16. Co by sis přála nejvíc dělat ve volném čase?

Ani nevím...(přemýšlí). Asi bych chtěla mít hodně zvířat, mazlíčků. A jednou bych chtěla jet do Ameriky za sestrou. A taky bych chtěla hrát na ty housle.

MILADA

1. Kolik máš roků a do které třídy chodíš?

14 a chodím do 8. B

2. Jak se ti líbí ve škole?

Školu moc nemusím, jen občas jsou některé hodiny fajn.

3. Co tě ve škole nejvíc baví?

Asi (přemýšlí)... výtvarka

4. Co ti ve škole chybí?

Nevím...(přemýšlí) nic mě nenapadá, asi tak jak to je to stačí.

5. Kdo je ve škole tvůj největší kamarád/ka?

Terka.

6. Jsou rumunská nebo česká dívka?

Česká.

7. Kdy se s ní vídáš?

Ve škole i odpoledne. Navštěvujeme se, ona jezdí k nám a já někdy k nim.

8. Víš, jaké jsou ve škole zájmové kroužky?

Ano, vím.

9. Navštěvuješ některý z nich?

Ne.

10. A proč nechodíš?

Nic mě nezaujalo a ani nemám moc čas, máme teď už hodně učení.

11. A co si myslí tvoji rodiče o kroužcích, nevadilo by jim, kdybys do nějakého chodila?

Ne, vůbec. Jen se mi nechce.

12. Navštěvuješ nějaké jiné volnočasové zařízení mimo školu? (knihovna, bazén, hasiči, fotbal, nebo nějaký kroužek v Bílé Vodě...)

Přemýšlí... no, vlastně chodím na klavír. **Do ZUŠky a jak dlouho?** Ano, chodím tam od minulého roku a to mě moc baví.

13. Popiš mi, jak trávíš čas, když skončí vyučování?

Tak... jak přijedu domů, nejdřív pomůžu mamce. Potom si udělám úkoly a věci do školy. Taky chodíme s holkama ven nebo k někomu na návštěvu. Večer třeba hraju na klavír.

14. A co děláš o víkendu?

No někdy jezdím s bráchou a se sestrou. **A kam třeba?** No mě se nejvíc líbí nakupování, tak to jezdíme. **Myslíš třeba i do Olomouce, Ostravy, prostě do velkých nákupních středisek?** Ano, bratr řídí, a tak nás se sestrou odveze.

15. Trávíš volný čas i s rodiči?

No, to ani ne. Jen spíš o prázdninách, když někam jedeme s celou rodinou

16. A můžeš si ve volném čase dělat, co chceš?

Jo, celkem jo. Mamka mi věří.

17. Co by sis přála nejvíc dělat ve volném čase?

No... ani nevím (smích), nic mě nenapadá... Ale jednou bych chtěla být masérkou, tak někdy doma masíruju sourozence, a to mě baví moc.